

PŘÍRUČKA PRO UČITELE SOBOTNÍ ŠKOLY

Slovo úvodem:

Zkus se v duchu přenést do dětských let a zavzpomínat na školní léta... Těšil ses na vyučovací hodiny s oblíbeným učitelem nebo učitelkou, kteří byli spravedliví i laskaví zároveň, uměli zajímavě vykládat učivo a možná měli i smysl pro humor? Měl jsi rád je i předmět samotný? A také jsi neměl příliš rád hodiny s učitelem nebo učitelkou, kteří měli nezábavný a zdoluhavý výklad, byli přísní a navíc neměli pro tebe žádné osobní porozumění?

Vraťme se zpět do reality a do naší sobotní školy. Pokud jsi přesvědčen o tom, že aktivní (nebo naopak pasivní) přístup žáků ke studiu v sobotní škole je do značné míry ovlivněn kvalitou učitele, pak je moc dobře, že se ti tato brožura dostala do rukou, protože našla správného adresáta.

Milé sestry učitelky a bratři učitelé. Po několikaleté pauze dostáváte do rukou materiál ke vzdělávání. Osobní růst učitelů je jedna z cest, jak pozvednout úroveň sobotní školy a zájem o ni mezi všemi členy církve, mládeží a přáteli nevyjímaje. Schopný učitel bude mít vždy žáky, kteří se na sobotní školu budou těšit a též on sám bude šťasten, když uvidí, že jeho služba přináší ovoce a jemu samotnému vnitřní uspokojení.

Žádná příručka sama o sobě nevytvoří kvalitního duchovního učitele, je to Boží Duch, který zmocňuje člověka k tomu, aby mohl být schopným učitelem k budování církve (Ef 4:7.11-12). Existují však určité principy a zásady výuky, jejichž nerespektování může v konečném důsledku vést ke ztrátě zájmu o sobotní školu nejen u žáků, ale i u samotného učitele a ke zklamání ze sebe sama. O mnoha z nich se zmiňuje právě tato příručka.

Nebylo snadné vytvořit materiál, který by beze zbytku uspokojil všechny učitele v naší unii, protože ne všichni mají stejné vzdělání, věk a zkušenosti. Někomu se možná bude zdát příliš jednoduchý, jinému zbytečně složitý. Přesto si myslíme, že je s ohledem na potřeby sobotní školy kvalitní i srozumitelný zároveň. Může sloužit jako pomůcka pro samostudium, původním záměrem však bylo a je, aby v každém sboru (nebo v sousedních sborech) proběhla školení učitelů sobotní školy, za která budou odpovědní kazatelé a vedoucí sobotní školy ve spolupráci s laiky, případně odborníky na tuto tematiku, kteří spolu s vámi projdou teoreticky i prakticky její jednotlivé části. Tato brožura vám po školení zůstane a věříme, že bude pro každého cenným materiálem, k němuž se budete vracet. Rádi bychom v budoucnu připravili její pokračování, na němž se můžete podílet svými podněty a návrhy, či zpracováním některé části.

Přejeme vám Boží požehnání a hodně radosti z učitelské služby.

Unijní výbor sobotní školy

Obsah

- I. Vztah k Bohu a jeho slovu (*Karol Badinský*)
- II. Vztah k lidem – pedagogicko-psychologická část (*Miroslav Zapletal*)
- III. Praktická část (*Ing. Jan Fürst, Aleš Zástěra*)

I. VZŤAH K BOHU A JEHO SLOVU

IDEÁL

„Cieľom práce v sobotnej škole by malo byť získavanie duší. Aj keby metóda tejto práce bola bez chyby, pomocné prostriedky čo najlepšie, ak to však žiakov neprivedie ku Kristovi, potom je sobotná škola márnym úsilím. Ak duše nie sú priťahované ku Kristovi, potom pod vplyvom náboženského formalizmu prístup k nim je čoraz ťažší. Učiteľ by mal vynaložiť všetko úsilie, keď klope na dvere sŕdc tých, čo potrebujú pomoc. Ak žiaci splnia naliehavú prosbu Ducha a svoje srdce otvoria Ježišovi, zbystří sa ich myseľ a budú môcť pochopiť duchovné veci. Učiteľova práca je jednoduchá, no ak pracuje v Ježišovom duchu, potom mu Duch Boží pomôže preniknúť do hĺbky a dosiahnuť i žiadúci výsledok.

V sobotnej škole treba vykonať mnoho osobnej práce. Nutnosť tohto úsilia nie je uznávaná a hodnotená, ako by mala byť. Učiteľ by mal zo srdca plného vďačnosti za Božiu lásku darovanú duši vážne a láskyplne usilovať o obrátenie svojich žiakov.

Ako objasníme svetu, že sobotná škola nie je púhou formalitou? To sa pozná po jej ovoci. Hodnotí sa podľa povahy a práce žiakov.“ (CSW 61)

„Ak máme konať Božiu vôľu, musíme skúmať jeho Slovo, aby sme poznali jeho učenie a do diela vložili všetky nám zverené schopnosti. Pilne sa musíme modliť a horlivo, úprimne a celým srdcom slúžiť Bohu. Učitelia sobotnej školy by mali byť smädni a hladní po Božej pravde, aby svojim žiakom mohli sprístupniť Ducha a usmerňovať ich tak, aby hľadali pravdu ako skrytý poklad. Sobotné školy nechceme viesť tak, aby sme vychovávali pokrytco; tí nemôžu mať záujem o pokrok pravého náboženstva. Venujme preto viac pozornosti hľadaniu Boha, aby Duch Pánov mohol byť v našej škole.“ (CSW 73)

„Najväčšia potreba sobotnej školy nie je nedostatok mechanickej práce, ale postreh duchovných vecí. Ako veľmi potrebujú títo pracovníci krst Ducha svätého, aby sa mohli stať skutočnými misionármi Božími.“ (CSW 155)

Tieto úvodné citáty ukazujú ciele a potreby sobotnej školy. Sú nimi poznanie Boha, každodenné hľadanie jeho vôle, modlitebný život učiteľov i žiakov, túžba po poznaní Božieho slova a jeho správna aplikácia v živote i pri vyučovaní v triede sobotnej školy.

Učiteľstvo v sobotnej škole zahrňuje v sebe i odborné poznanie študovaného textu, povahy a situácie žiakov i ďalších vonkajších okolností. Najdôležitejším činiteľom je však túžba žiť s Bohom a poznávať jeho Slovo ako živú a účinnú moc k záchrane ľudí.

„Ako pracovníci v Božom diele musíme si priať viac Ježiša a menej seba. Viac by sme sa mali starať o ľudí a denne sa modliť, aby sme pre sobotný deň dostali silu a múdrosť...“

Nedovoľte, aby vás počas týždňa pozemské záujmy pripravili o všetku silu a energiu, takže vám nič nezostane pre Kristovu službu v sobotu.“ (CSW 125)

To znamená viac o tejto svojej službe hovoriť s Bohom. Keďže sme jeho spolupracovníci je potrebné sa vážne zamýšľať aký priestor dávame Jemu, aby nás vychovával, aby formoval naše túžby i myšlienky. Na tomto základe môžeme potom očakávať, že nám jeho moc bude k dispozícii a budeme cítiť požehnanie plynúce z toho.

Apoštol Pavol radí: „A napokon, bratia, rád by som vám položil na srdce ešte toto: zaujímajte sa o všetko, čo je pravdivé, dobré a správne, zapodieвайте sa vecami čistými, chvályhodnými, pestujte cnosti a usilujte sa o dobrú povest'. Žite tak, ako som vás učil, ako ste ma počuli a videli. A Boh, darca pokoja, bude s vami.“ (Fil 4,8.9)

REALITA

Zdá sa, že to, čo v súčasnosti bráni rozvoju nielen sobotnej školy, ale aj duchovnému životu vôbec, je spôsob, akým prežívame svoje dni. Je v nich cítiť veľký dôraz na súčasnú existenciu podporovaný argumentmi, že život je v tomto období ťažký. Je otázkou, či niekedy bol ľahký a kto má záujem, aby kresťania dávali taký veľký dôraz na „boj o prežitie“. A tým priamo či nepriamo ukazovali, čo je pre nich najdôležitejšie.

Prežívať svoj život s Bohom a slúžiť v jeho diele, to bolo zrejme vždy spojené s obetami i ťažkosťami. Možno ako kresťania očakávame tie ťažkosti v inej oblasti, ale nepriateľ ich spôsobuje tam, kde je to najmenej nápadné, kde sa to zdá takmer prirodzené.

Je zrejme nemožné slúžiť Bohu a jeho dielu a pritom nepociťovať tlak v niektorej oblasti bežného života. Služba Bohu je na úkor niečoho i preto, aby bolo jasné komu slúžime a o čo nám v živote ide.

ČO S TÝM?

Rada Pána Ježiša Krista platí pre všetky časy a všetkých kresťanov: „Dajte Bohu prvé miesto vo svojom živote a on vám dá, čo budete potrebovať.“ (Mat 6,33)

Príklad Ježiša Krista, ktorý mal tiež svoje poslanie, či povolanie (ako my svoju prácu) je veľmi poučný a jasný. Hoci prišiel zachrániť svet (to bola jeho úloha a práca) a mal na to len 3,5 roka, zameral sa na to, aby mal stále spojenie s Bohom, aby poznal Otcovu vôľu a uplatňoval ju podľa každodenných rád nebeského Otca.

Modlitba a štúdium Božieho slova pre svoju osobnú potrebu, pre svoj duchovný rast sú nutnosťou, aby sme mohli slúžiť. A skutočná túžba slúžiť iným nás bude nútiť, aby sme sa za nich a za svoju službu modlili a z Božieho slova sa dozvedeli to, čo nám Duch Boží odhalí.

Kiežby sme sa z Božej milosti dostali do tohto kruhu požehnania a služby a našim žiakom mohli dať ducha poznania, ktoré prežívame.

K tomuto prvému a základnému kroku je potom potrebné pridať i správne poznanie Božieho slova, vyučovacích metód, či prístupov k žiakom, aby sme ho mohli vykladať so zámerom a spôsobom, s ktorým bolo napísané. Preto v prvej časti tejto príručky sa chceme venovať Božiemu Slovu, vzťahom k nemu, metódam ako ho lepšie poznať a používať pri svojej službe.

ZDROJE POZNANIA

1. PÍSMO SVÄTÉ

Prvým a najdôležitejším prameňom štúdia je Biblia, Písmo sväté, Božie zjavenie, kniha kníh. Je to zbierka inšpirovaných kníh (2 Pet 1, 21), teda pre nás posvätných. Má najvyššiu autoritu a je neomylným pravidlom viery a života.

„Biblia je v prvom rade dejinným prameňom pre historické zistenie ňou odovzdanej skutkovej podstaty. Akonáhle ale pri čítaní tohoto prameňa prichádzame pod moc Kristovej osoby a tento sa nám ako živá skutočnosť priblíži, pristupuje vedľa historického zhodnotenia tohoto prameňa ešte jeho iný význam pre nás. Stáva sa pre nás prostriedkom milosti, v ktorom nás v Kristovi stretáva Boh. Ako nástroj prítomnosti Kristovej vystupuje Biblia z rady všetkých ostatných historických listín a získava jedinečnú cenu.“ (K. Heim: Rukovať dogmatiky)

V ČOM SPOČÍVA PÔSOBNIE SLOVA?

V spojení Ducha so Slovom to je v princípe inšpirácie. Duch svätý robí ľudskými ústami hovorené a ľudskou rukou písané slovo - Božím Slovom. On k nám hovorí skrze Slovo a dáva nám vnútornú istotu o pravdivosti toho, čo je napísané. Všetky naše pokusy o vysvetlenie tejto podivuhodnej skutočnosti nemôžu úplne vystihnúť tajomstvo povahy zjavenia Písma svätého.

Písmo je najčistejším prameňom, ktorý vznikol z vnuknutia Ducha svätého a podáva neomylnú pravdu. Biblia tiež ukazuje, čo je hlavnou náplňou a vrcholným bodom kresťanského učenia, totiž „ukrižovaný Kristus“, o ktorom vydávajú svedectvo všetky knihy Starého i Nového zákona.

Ako adventisti s.d. veríme, že Písmo je:

- a) Neomylné (infalibilita)** - obsah Písma je pravdivý, spoľahlivo a neskreslene informuje o tom, čo Boh chce človeku zjaviť. Veríme v neomylnosť Písma v celom rozsahu. Ježiš Kristus dokumentoval svoj vzťah k neomylnosti Starého zákona: Mat 5, 17-18; Luk 24, 27. 44-45; J 10, 24-36.

Stvorenie: Mar 13, 19; Mat 19, 4.5.

Ábel: Luk 11, 51.

Existencia satana: J 8, 44.

Potopa: Luk 17, 26-27.

Zničenie Sodomy a Gomory: Luk 17, 28-30.

Horiaci ker: Mar 12, 26.

Padanie manny: J 6, 32 a pod.

Moderná teológia považuje tieto správy za mýticko-poetické rozprávania, ktoré majú odovzdať len určité teologické naučenie, ale nemusia byť pravdivé.

„Biblia je najstaršia a najrozumiteľnejšia história, ktorú človek vlastní. Vytryskla zo žriedla večnej pravdy. Cez veky božská ruka ochraňovala jej čistotu.“ (EGW, CT 52)

b) Pravdovravné, pravdivé (veracita) - je rozdiel medzi infalibilitou a veracitou –

napr. Gen 3, 22 je veracitný i infalibilný text,

ale Gen 3, 4 je infalibilný, to znamená, že skutočne zaznel, ale nie je veracitný, pravdivý.

V Biblii sú i výroky svetských ľudí (králi, Jóbovi priatelia a pod.) a my musíme zistiť, či sú pravdivé.

c) Záväzné, normatívne (kanonicita) - pravidlo viery a života.

d) Hodnoverné (credibilita) - jedná sa o problematiku hodnovernosti textu, či nemá neskoršie dodatky, úpravy atď. (napr. credibilný text nie je I J 5, 7) Touto problematikou sa zaoberá textová kritika.

„Boh má verných svedkov, ktorým zveril pravdu, a ktorí uchovali Božie slovo. Hebrejské a grécke rukopisy Písma boli zachránené cez stáročia Božím zázrakom.“ (EGW, Letter 32, 1899)

e) Pravé, pôvodné (autenticita) - obsah odpovedá Božiemu zámeru.

f) Jednotné - je to vlastnosť obsahu inšpirovaného textu, ktorá znamená, že obsah celej Biblie zjavuje, osvetľuje a rozvíja hlavnú myšlienku: „Boh a človek v pláne spasenia“. Táto jednota je vynikajúcim dôkazom nadprirodzeného pôvodu Biblie. Myšlienky Biblie sa rozvíjajú postupne od začiatku a vrcholia v knihe Zjavenie Jána (progresívna revelácia).

„Písmo nebolo dané človekovi v súvislej reťazi výpovedí, ale časť po časti po sebe idúcich generácií tak, ako Boh vo svojej prozreteľnosti videl vhodnú príležitosť, aby zapôsobil na človeka v rozličných dobách a miestach. Ľudia písali, len keď k tomu boli inšpirovaní Duchom svätým. Najskôr bol pupeň, potom kvet a nakoniec ovocie... Práve tak je to i s biblickými výpoveďami.“ „Videla som, že Slovo Božie ako celok, je to dokonalá reťaz, v ktorom jedna časť súvisí s druhou a vysvetľuje ju.“ (EGW, I SM 19.20)

ČO NÁM PÍSMO ZJAVUJE A AKO MU MÔŽEME ROZUMIEŤ?

Písmo nám zjavuje, odhaľuje Pána Boha. Bez toho, aby sa nám On zjavil, by sme o ňom nevedeli nič. Všetko vieme iba na základe Jeho zjavenia. Zjavil sa nám svojim stvoriteľským dielom (Žid 3, 4; Rim 1, 20), môžeme vedieť o ňom to, čo hovorí príroda (Jób 12, 7-9), hovorí o ňom mravnosť, ktorá je vložená do nášho srdca (Rim 2, 14-15), zjavil sa v Biblii a v histórii (Dan 2, 28). Najdokonalejšie zjavenie je prostredníctvom Ježiša Krista (J 14, 9; 17, 4).

Kvôli tomu, aby sme ho lepšie poznali, nechal napísať o sebe knihu. Biblia odhaľuje Boha v činnosti, ukazuje, aké sú jeho vlastnosti a čo od neho môžeme očakávať. Predstavuje nám jeho duchovnosť, nekonečnosť a dokonalosť. Ako zdroj, udržiavateľa a koniec všetkých vecí. Predstavuje nám ho ako „lásku“ (I J 4, 8) a dobrého Otca (Luk 15, 11-32).

Ako došlo k zjaveniu v Písme?

1. Revelácia (zjavenie, odhalenie) - Je to Boží čin, ktorým sa nám Boh zjavuje. Týmto činom uspôsobuje človeka porozumieť a pochopiť to, čo by sám od seba nemohol pochopiť, čo by sme sami neobjavili. Revelácia sa pýta na obsah Božieho zjavenia. Čo nám Boh o sebe hovorí. Je postavená na dvoch predpokladoch:

a) Boh existuje

b) keďže Boh existuje, tak k ľudstvu hovorí.

2. Inšpirácia - Boží čin, ktorým je človek uspôsobený prijať a potom presne, výstižne a spoľahlivo oznámiť Božie posolstvo Božiemu ľudu. Je to komunikácia Božieho zjavenia. Niečo bolo prorokovi zjavené. On to, čo pochopil, musí odovzdať. My veríme, že spôsob Božej inšpirácie je myšlienkový, nie verbálny (slovný). „Bibliu písali inšpirovaní ľudia.“ „Inšpirované neboli slová, ale ľudia.“ (7 BC 945) To najpodstatnejšie v texte je zámer, nie jednotlivé slová, ale niekedy i jednotlivé slová môžu byť dôležité.

3. Illuminácia (osvietenie) - Boží čin, ktorým Boh umožňuje tým, ktorí Božie slovo otvárajú, pochopiť Boží hlas a prijať zvestované posolstvo. Ide o schopnosť porozumenia čitateľa, poslucháča Božiemu posolstvu tak, aby ho mohol ďalej podávať.

Aby sme porozumeli Písmu svätému, je potrebné, aby bolo vyložené - interpretované. (Revelácia = inšpirácia = iluminácia = interpretácia). Pod vplyvom Ducha svätého bolo Písmo napísané, je potrebné pri jeho štúdiu o jeho vplyv prosieť. Nestačí niekomu predčítať Písmo, ale pod vplyvom Ducha svätého ho vyložiť. Rim 10, 13-17; Luk 24, 27.

Výklad – interpretácia Biblie

V Písme je skrze Ducha svätého zakódovaný princíp inšpirovaného výkladu Božieho slova takto: „Koho chce učiť poznaniu? Komu vysvetľovať zvest? Od mlieka odstaveným deťom, od prís odlúčeným? Pretože mali naučenie za naučením, správu za správou, tu trochu, tam trochu.“ (Iz 28, 9-10)

„Hľadajte v knihe Hospodinovej a čítajte, ani jedno z toho nevyvstane, lebo ústa Hospodinove to rozkázali a Jeho Duch ich zhromaždil.“ (Iz 34, 16)

„Biblia sa vykladá sama. Jeden text Písma je potrebné porovnávať s druhým. Písmo by sme mali vidieť ako celok a rozumieť vzťahu medzi jeho jednotlivými časťami. Mali by sme sa zoznámiť s Božou zvestou Písma, s pôvodným Božím plánom so svetom, so vznikom veľkého sporu a s plánom vykúpenia. Mali by sme pochopiť povahu týchto dvoch zásad, ktoré bojujú o moc; v dejinných záznamoch a proroctvách by sme mali vidieť ich pôsobenie až do slávneho zakončenia. Mali by sme postrehnúť, ako tento spor zasahuje každú fázu ľudského života. Ako sa každým svojim činom rozhodujeme pre jednu alebo pre druhú z dvoch protichodných síl a ako, či chceme alebo nechceme sa i dnes rozhodujeme, na ktorej strane zápasu sa ocitneme.“ (EGW, CT 462)

„Čitateľ Písma by nemal zotrvať na svojich názoroch, okolo ktorých by sa točila pravda. Bibliu nemá skúmať preto, aby vyhľadával texty, ktoré by podporovali jeho vlastné teórie. Je to zrejme prekrucovanie Písma k vlastnej záhube. K Písmu sa má pristupovať bez predsudkov, má sa vzdať vlastných nápadov skôr, než ich začne pokorne skúmať a svoje vlastné „ja“ skryje v Kristovi. So všetkou úprimnosťou by mal Boha prosiť o múdrosť. Mal by poznávať zjavenú Božiu vôľu, pretože to rozhoduje o jeho časnom i večnom blahu.“ (EGW, CT 463)

Ježiš Kristus poveril svoju cirkev, aby správne učila a bdela nad správnym výkladom Písma. Cirkev sa musí riadiť jasným príkazom Božím: „K zákonu a svedectvu. Ak nehovoria podľa Jeho slova, je to preto, že v nich nie je žiadne svetlo.“ (Iz 8,20) Vo svojom výklade Písma svätého sa musíme nechať viesť samotným Písmom a nemôžeme zvestovať učenie, ktoré by cirkev neschválila za prítomnosti zástupcov z celého sveta.

Použitie rôznych vydaní a prekladov Biblie

Každý národ má svoje špecifické vyjadrovacie dimenzie, ktoré pramenia z ich originálneho myslenia, prostredia, kultúry a pod. Napr. hebrejčina v porovnaní s gréčtinou disponuje vlastnou židovskou terminológiou, ktorá je založená na realistickom spôsobe myslenia. Preto Pán Ježiš vo svojich rozhovoroch a v kázani o abstraktných otázkach tak často používal podobenstvá, ktoré mali jeho poslucháčom priblížiť večné pravdy zo sféry Božieho myslenia a jednanja s človekom. Naproti tomu gréčtina ovplyvnená filozofiou a helénskou kultúrou, má schopnosť abstraktného vyjadrovania.

Je užitočné nahliadnuť do viacerých prekladov, aby sme porovnali na danom úryvku rôzne spôsoby reprodukovania originálu. Biblické preklady sa usilujú o rozmanité ciele. Jeden chce byť doslovistický, druhý hľadá pôvab jazyka, ďalší sa snaží o to, aby sa dal pochopiť aj menej vzdelanými ľuďmi. Tento sa obracia na začiatočníkov, ten druhý na skúsenejších. Každý má svoje kvality, ktoré vyhovujú danému publiku na základe ich požiadaviek a potrieb.

Slovenské preklady Písma - Roháček r. 1951, preklad slovenskej evanjelickej cirkvi r. 1979, katolícky preklad r. 1992, Porubčanov preklad - Nový zákon + Žalmy, R.kat. r.1967, Parafrázovaný preklad - Nádej pre každého, Nový zákon r. 1993, Ekumenický preklad - Nový zákon + Žalmy r.1996.

České preklady Písma - Bible kralická r. 1613, Bible česká r. 1925 (Dr. Hejčl, Dr. Sýkora), Revidovaný preklad „Kutnohorská Bible r. 1940, Nový zákon r. 1946, (Dr. Hejčl), Nový zákon r.1966 (prof. Žilka), Nový zákon r. 1969 (Dr. Petru), Nový zákon r. 1970 (Dr. Col), Ekumenický preklad r. 1984, Slovo na cestu r. 1990 parafr., Nový preklad celého Písma svätého s komentárom r. 1969. Nová smlouva, Praha 1994, vydala KMS (Křesťanská misijní společnost), Nový preklad Kralické bible – Nový zákon r. 1998.

Použitie ďalších pomôcok k štúdiu

Konkordancia - je neodmysliteľnou pomôckou pri štúdiu a príprave. Slovná konkordancia slúži k rýchlemu zisteniu miesta, kde sa ten či onen biblický výrok nachádza. Konkordancia sa viaže vždy ku konkrétnemu prekladu a pomáha vyhľadávať texty s termínmi používané daným prekladom.

Biblický atlas Pokiaľ ide o umiestnenie opisovaných udalostí do konkrétnych geografických miest, umožňujú nám to zemepisné mapy na začiatku alebo na konci Biblie. Biblický atlas môže túto informáciu doplniť.

Komentáre - slúžia nám k porovnaniu jednotlivých výkladov určitej časti Písma. Pri štúdiu Božieho slova by sme mali najprv svoje myslenie nechať usmerňovať konkrétnym textom s prosbou o vedenie Duchom svätým a rozmyšľať nad jeho významom a kontextom a až potom použiť komentáre, pretože inak hrozí nebezpečenstvo prílišného orientovania sa na to čo povedali iní, zľahčenie svojej úlohy. Nie všetky komentáre sú dobré a je potrebné starostlivo zvažovať, či študovaný výklad je biblicky správne orientovaný.

Biblický slovník - zoznamuje nás s biblickými pojmami, zemepisnými, dejepisnými, prírodopisnými, nábožensko - kultickými, teologickými i všednými, nenáboženskými. Je to dobrý pomocník pre objasnenie skutočností, ktoré z daného textu priamo nevyplývajú.

2. SPISY E. G. WHITEOVEJ

Ak máme Božiemu slovu správne porozumieť a žiakov sobotnej školy správne viesť, potrebujeme k tomu spoľahlivého radcu a pomocníka. Je isté, že najlepším Radcom a Pomocníkom je inšpirátor Božieho slova - Duch svätý. Avšak máme k dispozícii ešte ďalšiu dosiahnuteľnú pomoc, ktorá pochádza z Božieho prameňa a to sú spisy ducha prorockého. Sú výborným komentárom Písma. Pri pohľade do nekonečných diaľav a hĺbok Biblie, poslúžia spisy ducha prorockého ako ďalekohľad, ktorý nám priblíži bežne neviditeľné obzory a ktorým prenikne do Božích tajomstiev a krás Božieho slova.

Tento od Boha udelený dar cirkvi neskončil dobou apoštolov, ale môžeme ho nájsť vo všetkých storočiach až do posledných dní, ako to videl prorok *Joel 2, 28-29*.

Výzva kráľa Jozafata k jeho ľudu v ťažkom položení platí i dnes: „*Verte v Hospodina, svojho Boha a obstoňte! Verte jeho prorokom a bude sa vám dariť!*“ (*2 Par 20, 20*)

Spisy ducha prorockého, výsledok 70-ročnej práce sestry E.G. Whiteovej pod vedením Ducha svätého, sú pre adventný ľud i pre ľudí vo svete. Tieto spisy delíme do niekoľkých skupín:

Pre zoznámenie s autorkou: Životopis E.G. Whiteovej (LS)

Rady zo svedectiev: Svedectvá pre cirkev - 9 zväzkov (1-9T), Z pokladnice svedectiev - 3 zväzky (1-3TT), Vybrané posolstvá - 2 zväzky (1-2SM)

Séria Dráma vekov: Patriarchovia a proroci (PP), Proroci a králi (PK), Túžba vekov (TV), Skutky apoštolov (AA), Víťazstvo Božej lásky (GC) (Veľký spor vekov)

Pomôcky pre lepšiu službu: Služobníci evanjelia (GW), Kresťanská služba (ChS), Svedectvá pre kazateľov TM, Evanjelizácia (Ev), Rady spisovateľom a vydavateľom (CW), Služba knižného evanjelistu (CM), Rady pre prácu v sobotnej škole (CSW), Rady správcom (CS,) Dobročinná služba (WM)

Faksimilie článkov v časopisoch: Články EGW v „Present Truth“ a „Review and Herald“ - 6 veľkých zväzkov

Knihy prebudeneckého charakteru: Cesta ku Kristovi (SC), Posvätený život (SL), Myšlienky z hory blahoslavenstva (MB), Kristove podobenstvá (COL), Môj život dnes (ML), Synovia a dcéry Božie (SD)

Knihy pre mládež: Posolstvo k mládeži (MYP), Kristus náš Spasiteľ

Zdravotná literatúra: Služba uzdravovania (MH), Rady o výžive a pokrmoch (CD), Rady o zdraví (CH), Lekárska služba (MM), Striedmosť (Te)

Výchova detí a vzdelanie: Adventný domov (AH), Vedenie dieťaťa (CG), Výchova (Ed), Rady rodičom, učiteľom a študentom (CT), Základy kresťanskej výchovy (FE)

Ranné spisy: Ranné spisy E.G. Whiteovej (EW), (Skúsenosti a videnia) Dejiny spasenia (SR)

(Dobrou pomôckou je „Index k Písmu a ku spisom E.G. Whiteovej“.)

3. SPISY KREŠŤANSKÝCH AUTOROV

V tejto časti je niekoľko diel z poapoštolského obdobia (koniec prvého a prvá pol. druhého stor.), ktoré ukazujú, že mladá poapoštolská cirkev nešla jednoznačne cestou Pavlovou

- Klementov list – napísaný menom rímskej cirkvi kresťanom, ktorí boli ovplyvnení situáciou korintského zboru.
- Ignátiových 7 listov – crkvi v Efěze, Magnézii, Tralle, Ríme, Filadelfii, Smyrne a smyrnenskému episkopovi Polykarpovi. Ignatios (gr. Theoforos) bol episkop cirkvi v Antiochii zomrel na konci Trajanovej vlády ako mučeník v Ríme.
- Polykarpov list – vznikol pred r. 117, bol určený Filipským.
- Papias z Hieropolosu napísal okolo r. 140 päť kníh Výklad výrokov Pána (Logión kyriakón exégeseis).
- Barnabášov list – kresťanský výklad Starého zákona, snaha oslobodiť cirkev od judaizmu.
- Druhý list Klementov – vzdelávacia homília, ktorej autor je neznámy, nie je ním Klement Rímsky.

- g) Hermas napísal okolo r. 150 knihu Pastier (Poimén). Hermas je kresťan z ľudu, obdarený videniami.
- h) Didaché (učenie Pána ústami dvanástich apoštolov), napísali pravdepodobne židovskí kresťania po r. 150

V týchto dielach sa odrážajú postoje kresťanov z rôznych geografických oblastí. Klement a Hermas tlmočia stanovisko rímskeho zboru. V Ignátiových listoch sa odráža veľký zápas sýrskeho a maloázijského kresťanstva na začiatku 2. stor. V Barnabášovom liste zas situácia egyptských zborov.

4. DEJINY

O dejinách sa hovorí, že sú pamäťou ľudstva. Aby sme mohli dejinám správne rozumieť a použiť ich, musíme ich chápať v kontexte s biblickými dejinami Starého i Nového zákona. Inak nemôžeme vyvodiť správne závery z historických análov, naše postrehy budú neobjektívne, nereálne a čiastkové. Niekedy, keď chceme hovoriť o dôležitých historických súvislostiach potrebujeme si preštudovať viac zdrojov, aby sme dostali ucelený obraz. Totiž aj historici sa dávali na dejiny z určitého zorného uhla a preto potrebujeme viac zdrojov (Príklad: 4. evanjelisti).

Je potrebné historické záznamy sledovať v troch rovinách:

- a) Svetové dejiny z hľadiska politického, ekonomického, kultúrneho a v globálnom, celosvetovom merítku.
- b) Dejiny Božieho ľudu, ktoré začínajú v raji a potom prechádzajú všetkými fázami boja medzi svetlom a tmou až do slávneho druhého príchodu Ježiša Krista.¹
- c) Dejiny adventného hnutia - tu môžeme čerpať inšpiráciu od priekopníkov adventného hnutia, nechať sa zapáliť ich ohňom lásky, horlivosti a nadšenia.²

5. KNIHA PRÍRODY

Písmo sväté začína veľkolepým opisom stvorenia sveta, ktorý je činom Božej všemocnosti, múdrosti a lásky. Keď sa pozrieme do tajomstva vesmíru v duchu knihy Genesis, ak sa dívame na prírodu očami Dávida, prorokov, Jóba, či apoštola Pavla, alebo pomocou moderných objavov, potom nájdeme v prírode mnoho látky k potvrdeniu existencie Stvoriteľa, jeho vznešenosti a lásky.

Sám Ježiš Kristus, ako najväčší učiteľ často obracal myseľ poslucháčov k poľným kvetom, nebeskému vtáctvu, k stromom, vinnej réve atď. Takto pomocou obrazov z prírody abstraktné pravdy dostávali jasné a zrozumiteľné formy.

6. SVEDECTÁ VEDCOV A ODBORNÍKOV

Pre potvrdenie pravdivosti záverov a myšlienok je možné použiť overené a seriózne výroky dobrých autorít z mimo cirkevnej oblasti.

Archeológia

- je veľmi cenné odvetvie, ktoré v posledných desaťročiach potvrdilo neudržateľnosť mnohých hypotéz a podalo dôkazy o pravdivosti Biblie. (Významní archeológovia: W.P. Albright, P.E. Botta, J. Champolion, R. Koldewey, A.M. Lyard, M.C. Rawlinson, C.L. Wooley, F. Petrie, P.J. Wiseman, z adventistických - Prof. Siegfried Horn).

¹ Doporučená literatúra: Štepan Šoltész - „Dejiny kresťanskej cirkvi“, ThDr. Amadeo Molnár - „Listky o mladej cirkvi“, ThDr. Rudolf Řičan - „Cesta cirkve osmi stoletími“ (5.-13.st.), EGW - „Vítazstvo Božej lásky“, Jozefus Flavius - „Židovská vojna“.

² Doporučená literatúra: J.N. Laughborogh - „Adventné dielo“, „Naša cirkev včera, dnes a zajtra“, „Život a dielo EGW“, „Životopisy priekopníkov adventného hnutia“. Hartlap - „Adventné dejiny“, Liko - „Adventné dejiny“.

Astronómia

- veda, ktorá skúma nebeské telesá a ich zákonitosti. Astronómovia boli väčšinou hlboko veriaci ľudia.

M. Koperník: „Ó Hospodin, nemôžem žiadať o vieru, ktorú si dal svätému Pavlovi a netrúfam si žiadať o milosrdenstvo a odpustenie, ktoré si prejavil Petrovi; ale milosť, ktorú si zjavil umierajúcemu otrovi, prosím, Pane, zjav mne tiež.“

I. Newton: „Naučil som sa v živote dvom dôležitým veciam: za prvé, že som veľký hriešnik, a za druhé, že Ježiš je ešte väčším Spasiteľom.“

Fyzika, medicína, hudba, umenie atď.

Albert Einstein: „Kto si myslí, že som ateistom je na veľkom omyle. Verím v jedného, osobného Boha a môžem s čistým svedomím prehlásiť, že som vo svojom živote nikdy neholdoval ateistickému presvedčeniu. Už ako študent som odmietal vedecké stanovisko osemdesiatich rokov a pozerám sa na vývojovú teóriu Darwina, Haeckela a Huxleyho ako na čosi beznádejne zastaralé.“

Wernher von Braun: „Čím lepšie chápeme zložitosť štruktúry atómu, tým viac dôvodov máme na obdivovanie zázraku Božieho stvorenia.“

Pascual Jordan: „Spomienka na Haeckelovu dobu je pre prírodovedcov trápna.“

Max Planck: „Tak ako náboženstvo, i prírodná veda potrebuje pre svoju činnosť vieru v Boha.“ (Anton Hlinka: „Viera veľkých vedcov“)

7. SKÚSENOSTI

Vo svete pôsobia božské a protibožské sily na život človeka a vytvárajú mnoho podnetov, z ktorých je možné vyvodzovať mravné naučenia. Narodenie, smrť, rodina, vzťahy, priateľstvo, smútok, radosť, svadba, narodeniny, výlet, dovolenka, práca, bežný život poskytuje toľko námetov, ktorými môžeme ilustrovať pravdivosť Božieho slova.

Nikdy by sme nemali používať také príbehy, proti ktorým by poslucháči mohli uviesť príbehy opačné. Ani nie také, ktorými prezrádzame nejaké tajomstvo, alebo by mohla byť poškodená česť niekoho. Zásadne neuvádzame tie skúsenosti, ktoré nám niekto dôverne povedal. Rozprávame len overené skúsenosti.

Celkove môžeme skúsenosti rozdeliť do troch kategórii:

- Skúsenosti biblických mužov a žien, rodín, zborov, cirkvi v dejinách. Ich najcennejšou devízou je to, že sú objektívne, pravdivé a vždy svieže.
- Skúsenosti významných osobností z cirkevných dejín. Nasledovníci apoštolov, martýri prvých storočí (Ignatius, Polykarp, Papias), cirkevní otcovia (Tertulian, Origenes, Augustín), reformátori (Viklef, Hus, Jeroným, Luther, Melanchton, Kalvin, Zwingli, Wesley, Miller, atď.)
- Skúsenosti súčasné - osobné skúsenosti s Bohom. Sú zo všetkých najpôsobivejšie. Prezrádzajú, že sa s nami niečo deje, ukazujú, čo je pozitívne, vzostupné v charakte re ľudí.

Ako získať skúsenosti?

„Hľadajte najprv kráľovstvo Božie...“ (Mat 6, 33).

„Číňte pokánie...“ (Sk 3, 19).

„Musíte sa znovuzrodiť!“ (J 3, 7).

„Bojuj dobrý boj viery...“ (1 Tim 6, 12).

„Posielam vás ako ovce medzi vlkov; preto buďte opatrní ako hady a prostí ako holubice.“ (Mat 10, 16).

„Púšťaj svoj chlieb po vode, lebo po mnohých dňoch ho nájdeš.“ (Kaz 11,1).

Hodnota skúsenosti nespočíva v ich veľkosti a bombastickosti, ale v bezprostrednom zážitku viery a úprimnosti.

Na druhej strane - určitým problémom skúsenosti je, že v podstate ide o subjektívny pocit človeka (a čím citovejšie je človek založený, tým viac má tendenciu preceňovať citové zážitky a podceňovať logiku pri hodnotení alebo rozhodovaní), z čoho vyplýva, že nie vždy musí byť osobný prežitok prejavom Božej vôle, niekedy ide iba o vnútorný pocit. Nie je vhodné skúsenosti hodnotiť ani určovať ako to v skutočnosti je. Za skúsenosť môžeme poďakovať, nemali

by sme ju však v žiadnom prípade zhadzovať, či vyzývať ostatných k nasledovaniu. Skúsenosti nemôžu slúžiť ako návod pre ostatných. I skúsenosti biblických mužov a žien boli jedinečné a neopakovateľné (niekedy dokonca nenásledovateľné). Skúsenosti druhých teda nemôžu byť zdrojom nášho rozhodovania. Veď v každej cirkvi (i sekte) môžeme počuť skúsenosti, ktorými sa veriaci navzájom podporujú a zároveň im slúžia ako dôkaz, že veria správne (i keď tomu tak nie je). Preto by sme mali byť v používaní skúseností opatrní. Normou nášho správania je predovšetkým Biblia.

METÓDY VÝKLADU PÍSM

Náuka o výklade biblického textu sa nazýva **HERMENEUTIKA** (hermeneuein /gr./- vykladať, prekladať).

Zaoberá sa pravidlami, ktorými sa musí riadiť ten, kto vysvetľuje Bibliu. Zisťuje význam slov a slovných spojení, výsledky bádania zhŕňa do biblických slovníkov (noematika), význam určitého slova a slovného spojenia v ich kontexte, čiže zmysel (heuristika), a zaoberá sa tiež výkladom biblického textu (proforistika). Pri práci nad biblickým textom sa zaoberáme heuristikou a proforistikou. Noematiku čerpáme z rôznych slovníkov.

Exegéza

- je vlastný výklad Božieho textu.

Pr. *Ján 1, 1-3* Zaoberáme sa tým, čo text hovorí.

Eisegéza

- vkladanie vlastných myšlienok do biblického textu.

Pr. *Ján 17, 5* - bolo by chybou na základe tohoto textu dokazovať večnú existenciu Krista. Tento text hovorí len o tom, že Kristus existoval skôr než bola stvorená naša zem.

Pr. *Bol Kristus v hrobe 3 dni a 3 noci?*

Eisegéza - Jonáš bol 3 dni v rybe = Kristus bol tiež 3 dni v hrobe = 3 x 24 hod. = 72 hod., z toho by vyplynulo, že Kristus zomrel vo štvrtok ráno a vstal v nedeľu ráno (Mat 12,40).

Exegéza - v piatok zomrel a v nedeľu vstal (v Oriente ide o inkluzívne počítanie, tzn. i časť dňa sa počíta ako celý deň = piatok – 1. deň, sobota – 2. deň, nedeľa – 3. deň; - Mat 16, 21; Luk 9, 22).

Potreba správnej hermeneutiky

Biblia sama nepredpokladá, že písané Božie zjavenie nebude treba vykladať. Naopak, v Biblii máme svedectvo, že od najstarších dôb Boh povolával svoje ľudské nástroje, aby vyučovali Božím pravdám, a aby ich zreteľne vykladali. Sám Ježiš Kristus „... vykladal im v Písmach všetko, čo bolo o Ňom“ (Luk 24, 27). Dnes je to ešte potrebné, pretože sme viac vzdialení dobe a svetu, v ktorej bola Biblia písaná.

Dôvody potrebnosti hermeneutiky:

Objektívne: Iný spôsob vyjadrovania, iná logika, vzdialená kultúra, zvyky, náboženstvá.

Subjektívne: Nie každý pozná súvislosti, s ktorými text počíta. Čitateľ sa nie ľahko zbavuje svojich názorov a preto potrebuje poučenie.

ZÁKLADNÉ POCHOPENIE PRÍSTUPU K BIBLIÍ:

	EXEGÉZA	BIBLICKÁ TEOLOGIA	PRÍTOMNÁ PRAVDA
Základná otázka:	Čo autor chcel povedať? Aký bol jeho zámer?	V čo autor veril? Prečo napísal túto knihu tak, ako ju napísal?	Čo má cirkev (ja) veriť? Aká je Božia vôľa pre mňa?
Čas:	napr. NZ - 1 st.	napr. 1 st.	20. st.
Jazyk:	bsiblický	biblický	súčasný
Zdroje:	pôvodný text + znalosti o dobe, jazyku	pôvodný text	Biblia, knihy ducha prorockého, znalosti z rôznych oborov (dejiny, psychológia, archeológia, medicína...)
Jednotka štúdia:	pasáž, perikopa	knih	téma
Výsledky:	sú nemenné, ale exegézu musíme robiť stále znovu, kvôli novým objavom	sú nemenné prorok je mŕtvy, zámer je daný tým, čo raz pre vždy napísal	menia sa (potreba ľudí, ľudia, podmienky, otázky)
Význam:	opisujúci, hovorí, čo nám autor chcel povedať	opisujúci: autor dáva odpoveď na otázku, ale aj predpisujúci: pre svoju dobu	predpisujúci: je to Božia vôľa pre mňa dnes

Príklad: text Ján 1,1-4

- Exegéza: vysvetlenie božskej podstaty Ježiša Krista. (*hľadanie*)
- Biblická teológia: Ježiš je Boží Syn, je Boh. (*výsledok štúdia*)
- Prítomná pravda: cirkev prijíma Ježiša Krista ako zjaveného Boha, svojho Pána a Spasiteľa. (*dôsledok štúdia*)

text 1 Kor 15,51-54

- Exegéza: ap. Pavol vysvetľuje Boží spôsob s problémom smrti a umierania a ukazuje na vzkriesenie a premenenie spravodlivých pri 2. príchode Ježiša Krista (*hľadanie*)
- Biblická teológia: ap. Pavol neochvejne veril vo vzkriesenie a premenenie pri 2. príchode Ježiša Krista a preto píše o „tajomstve“, ktoré mnohí ešte nepoznajú. (*výsledok štúdia*)
- Prítomná pravda: žiť v nádeji na stretnutie, pretože vzkriesenie a premenenie je istota založená na Božom pláne s tými, ktorí Bohu uveria. (*dôsledok štúdia*)

Historicko - gramatická exegéza

Je založená na gramatickom doslovnom znení Písma. Pri nej sa pýtame, aký bol pôvodný zámer autora.

Luther hovorí: „Teológia, to je gramatika.“

Ďalej je potrebné, aby všetko, čo vysvetľujeme, bolo historicky správne. Boh sa zjavuje v dejinách, v presnom okamžiku. K pochopeniu je treba chápať i okamžik, v ktorom Boh hovorí.

Teologická exegéza:

Dáva do súvislosti a vzťahov všetko, čo bolo povedané. Pýta sa, prečo to bolo povedané, aký bol zámer textu. To môžeme robiť len s pomocou Ducha svätého.

PRINCÍPY VÝKLADU PÍSM**Sola scriptura - jedine Písmo.**

Písmo sväté je svojim vlastným vykladačom. Tento princíp vyjadruje, kto má rozhodujúcu hlas v tom, čo je pravoverné. Nič nemôže byť nad Písmom, ani cirkev, ani vierouka, ani veda, ani teologické authority.

„Biblia je svojim vlastným vykladačom. Jedna pasáž je kľúčom k objasneniu iných. Takýmto spôsobom bude oživený skrytý význam slova. Porovnávaním rôznych textov, ktoré sa týkajú rovnakej otázky a sledovaním ich prínosu z každej strany sa ozrejmi skutočný význam Písma.“ (EGW, FE 187)

Pri štúdiu biblického textu sa snažíme nájsť biblické princípy, ktoré objasňujú danú tematiku. Keď nerozumieme nejakému miestu v Písme svätom, tak hľadáme iné miesta, ktoré mi to osvetlia. Nejasné texty vysvetľujeme jasnými. Príklad: Mat 13, 24-30 = 24, 37-43 (Je to protiváha katolíckej scholastickej metódy, že výklad sa deje na základe Písma a tradície.)

Kristocentrický princíp

Všetko, čo vykladáme, je zacielené na Krista.

J 5,39 - kľúč k Starému zákonu. Vysvetľuje, že hlavnou postavou Starého zákona je Ježiš Kristus.

Luk 24,25-27 - Písmo – Starý zákon, ukazuje na Krista.

2 Kor 3,13-16 - nad textom Písma (SZ) je závoj, tento odstraňuje Ježiš Kristus. Keď Žid vykladá Starý zákon, vznikne Talmud, keď to robí kresťan, dostane sa do Nového zákona.

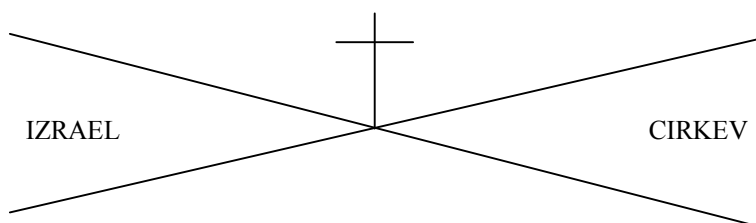
Sk 8 - Filip kristocentricky vysvetľuje *Iz 53*.

Hoz 11,1 - „Keď bol Izrael mladý, zamiloval som si ho; z Egypta som povolal svojho syna.“

Ž 110, 22 - kristocentrické.

Ekleziologický princíp

Všetko je sústredené na cirkev (ecclesia - cirkev). Mnohé zasľúbenia zo SZ pre SZ cirkev sa cez Kristov kríž transponujú na kresťanskú cirkev.

Príklad: Kto je semeno Abrahámov? *Rim 9,8; 2,28-29*

Existuje veľká diskusia medzi katolikmi a protestantmi. Katolíci tvrdia, že vedľa Biblie je tradícia. Biblia je podľa nich dosť zložitá, aby sa mohla pochopiť, a preto je treba obracať sa k tradícii a nechať sa ňou viesť. V tomto slova zmysle je tradíciou učiteľský úrad cirkvi, ktorú katolíci rešpektujú. Učiteľský úrad, nie Božie slovo hovorí, čo áno a čo nie. (Tradícia = inštrukcie, naučenia, ktoré sa odovzdávajú z osoby na osobu, z generácie na generáciu.)

Ako ASD odmietame i tzv. historicko - kritickú metódu štúdia Písma, pretože si všíma len horizontálny rozmer, to znamená, že sa zameriava len na bežne používané metódy a zabúda na vertikálny rozmer, teda na Pána Boha, na jeho všemocnosť a ostatné vlastnosti presahujúce schopnosť ľudského pochopenia. Tí, ktorí používajú túto metódu, vychádzajú pri štúdiu Biblie z predpokladov, že správy Písma o zázrakoch a iných nadprirodzených javoch nemusia byť vždy vierohodné a spoľahlivé. Táto metóda nadradzuje úsudok človeka nad správu v Biblii. Bežne je používaná a vyučovaná v protestantských kruhoch. Jej autorom je Semler, ktorý žil v 18. st.

AKO PRISTUPOVAŤ K VÝKLADU PÍSMO?

(Správa výboru pre metódy štúdia Biblie, schválená výročným zasadáním výboru Generálnej konferencie r. 1986 v Rio de Janeiro)

1. Duch svätý dáva veriacemu schopnosť prijať posolstvo Biblie, porozumieť mu a uplatniť ho pre svoj vlastný život, ak človek túži, aby mu Boh dal silu poslúchnuť všetky požiadavky Písma a privlastniť si všetky biblické zasľúbenia. Jedine tí, ktorí žijú podľa svetla, ktoré už prijali, môžu dúfať, že im Duch svätý dá ďalšie svetlo (*J 16, 13-14; 1 Kor 2, 10-14*).
2. Každé štúdium Písma začínaj prosbou o vedenie a osvietenie Duchom svätým. On nás učí rozumieť mu a správne ho vykladať.
3. K štúdiu Božieho slova musíme pristupovať s vierou a pokorným duchom žiaka, ktorý je ochotný počuť a poslúchať.
4. Štúdium Písma sa musí vyznačovať úprimnou túžbou poznať a poslúchať Božiu vôľu, a nie snahou hľadať podporu alebo dôkazy pre svoje vopred utvorené predstavy.

METÓDY BIBLICKÉHO ŠTÚDIA

1. Dávajme pozor, aby sme nestavali hlavné body učenia na jednom preklade Biblie. Skúmajme, ako daný text znie v iných prekladoch.
2. Zvoľ si nejakú konkrétnu metódu štúdia, nepraktikuj náhodný prístup k Božiemu slovu. Návrhy:
 - a) Štúdium posolstva jednotlivých kníh.
 - b) Štúdium verša za veršom.
 - c) Štúdium, ako Biblia rieši určitý životný problém, alebo akú odpoveď dáva na určitú potrebu alebo konkrétnu otázku.
 - d) Štúdium určitej témy (viera, láska, druhý príchod Ježiš Kristus a pod.)
 - e) Štúdium jednotlivých slov a termínov.
 - f) Štúdium životopisov.
3. Snaž sa vystihnúť jasný a najzreteľnejší význam časti Písma, ktorú študuješ.
4. Snaž sa objaviť základné veľké témy Písma v jednotlivých textoch, oddieloch a knihách Biblie. Písmom prechádzajú dve základné a vzájomne prepojené témy: (1) osobnosť a dielo Ježiša Krista, (2) panoráma veľkého sporu, ktorá zahŕňa autoritu Božieho slova, pád človeka do hriechu, prvý a druhý príchod Ježiša Krista, ospravedlnenie Boha a jeho zákona ako i obnovu Božieho zámeru s vesmírom. Tieto témy majú byť vyvedené z celého Písma, nie do neho vkladané.
5. Uznaj skutočnosť, že Písmo je svojim vlastným najlepším vykladačom a že význam jednotlivých slov, textov a oddielov najlepšie pochopíme, ak starostlivo porovnáme jeden oddiel Písma s druhým.
6. Študuj kontext daného oddielu a sleduj pritom zvlášť vzťah k vetám a častiam, ktoré bezprostredne predchádzajú a nasledujú. Snaž sa nájsť vzťah myšlienok daného textu k myšlienkovému zameraniu celej biblickej knihy.
7. Nakoľko je možné, zisti čo najviac údajov o historických udalostiach, v ktorých biblický pisateľ pod vedením Ducha svätého daný text napísal.
8. Rozpoznaj, akú literárnu formu pisateľ daného oddielu použil. V Biblii sa nachádzajú podobenstvá, príslovia, alegórie, piesne (žalmy), apokalyptické proroctvá. Mnohí pisatelia Biblie napísali svoje knihy alebo ich časti vo veršoch, preto je dobré používať taký preklad Biblie, v ktorých je jasné, ktorá časť je v pôvodnom jazyku napísaná vo veršoch, a ktorá v próze. Časti Písma, ktoré používajú obraznú reč nemôžeme vykladať rovnako ako historické správy.
9. Uvedom si, že každý biblický verš nemusí v podrobnostiach zodpovedať dnešným merítkam pre jednotlivé literárne formy. Nevnučujme tieto merítka textu. My ľudia máme sklon vidieť a nachádzať to, čo vidieť a nájsť chceme, i keď pisateľ mal iný zámer.
10. Všímaj si gramatické tvary slov a vetnú skladbu študovanej časti, aby si zistil, čo mal pisateľ na mysli. Študuj kľúčové slová textu tak, že za pomoci konkordancie alebo biblického slovníku porovnáš, v akom význame dané slovo používajú iné časti Biblie.
11. Pri štúdiu biblického textu ber do úvahy tiež dejinné a kultúrne hľadiská. Archeológia, antropológia a história nám môžu pomôcť, aby sme lepšie pochopili zmysel určitého textu.
12. ASD veria, že Boh inšpiroval E.G. Whiteovú, preto jej vysvetlenie biblického textu poskytuje inšpirovaný návod k pochopeniu významu textu, avšak bez toho, aby bol úplne vyčerpaný jeho význam alebo vylúčená úloha výkladu textu.

13. Keď si preštudoval určitú časť Písma podľa uvedených zásad, obráť sa na rôzne komentáre a druhotné pomôcky, ako sú výklady a poznámky k Biblii, aby si zistil, čo iní ľudia z daného textu vyvodili alebo ako mu porozumeli. Potom zodpovedne zhodnot' rozdiely v pohľade a chápaní Písma ako celku.

14. Pri výklade **proroctva** maj na pamäti:

- a) Biblia požaduje, aby sme verili, že Boh má moc predpovedať budúcnosť (*Iz 46, 10*).
- b) Proroctvá sledujú určitý morálny cieľ. Neboli napísané preto, aby uspokojili ľudskú zvedavosť a záujem o budúcnosť. Biblické proroctvá mimo iného posilňujú vieru (*J 14, 29*), a vedú k posvätenému životu a príprave na druhý príchod Ježiša Krista (*Mat 24, 44; Zj 22, 7.10-11*).
- c) Veľká časť proroctiev zameriava pozornosť na Ježiša Krista (jeho prvý a druhý príchod), cirkev a dobu konca.
- d) Pravidlá pre výklad proroctva nájdeme v samotnej Biblii. Ona zaznamenáva časové proroctvá i ich historické naplnenie. Nový zákon uvádza konkrétne naplnenie starozákonných proroctiev o Mesiášovi a Starý zákon popisuje určité osobnosti a udalosti ako predobrazy na Mesiáša.
- e) Keď Nový zákon prijíma určité starozákonné proročké obrazy, niektoré osobné i miestne mená dostávajú nový duchovný zmysel. Napr. Izrael predstavuje cirkev, Babylon odpadnuté náboženstvo a pod.
- f) Proroctvá môžeme rozdeliť na dva základné typy - neapokalyptické, ktoré nachádzame napr. v knihe proroka Izaiaša alebo Jeremiaša a apokalyptické, ako napr. v knihe proroka Daniela a v Zjavení Jána. Každý typ sa vyznačuje určitými znakmi:
 - fa) Neapokalyptické proroctvá sa týkajú Božieho ľudu, apokalyptické proroctvá sú zamerané univerzálne.
 - fb) Neapokalyptické proroctvá sú svojou podstatou často podmienené, stavajú pred Boží ľud možnosť požehnaní, ako dôsledok poslušnosti, alebo zlorečenia za neposlušnosť. Apokalyptické proroctvá zdôrazňujú Božiu zvrchovanosť a vládu nad dejinami.
 - fc) Neapokalyptické proroctvá často preskočia od dobovej situácie až ku dňu Pánovmu na konci dejín. Apokalyptické proroctvá naznačujú postupný sled dejín od doby proroka až k záveru ľudských dejín.
 - fd) Neapokalyptické proroctvá používajú pre označenie času väčšinou dlhé a konkrétne údaje: Napr. 400 rokov poroby Izraela (*Gen 15, 13*), 70 rokov zajatia v Babylone (*Jer 25, 12*). Časové predpovede apokalyptických proroctiev sú obyčajne vyjadrené krátkymi a symbolickými údajmi: napr. 10 dní (*Zj 2, 10*) alebo 42 mesiacov (*Zj 13, 5*). Apokalyptické časové údaje symbolicky znázorňujú omnoho dlhšie úseky skutočného času.
- g) Apokalyptické proroctvá sú výrazne symbolické. Podľa toho by sme ich mali tiež vykladať. Pri výklade symbolov by sme mali postupovať podľa nasledujúcich zásad:
 - ga) Hľadaj výklad (výslovný alebo len naznačený) v samotnej časti Písma. (napr. *Dan 8, 20-21; Zj 1, 20*)
 - gb) Hľadaj výklad v iných častiach danej knihy, alebo v iných spisoch toho istého pisateľa.
 - gc) Za pomoci konkordancie skúmaj, ako používa Písmo symboly na iných miestach.
 - gd) Staroveké písomné nálezy z Blízkeho východu môžu osvetliť význam symbolov, Písmo však môže zmeniť jeho zmysel.
- h) Literárna štruktúra knihy často pomáha pri jej výklade. Kniha proroka Daniela so svojimi paralelne prebiehajúcimi proroctvami je toho príkladom.

15. Niektoré udalosti zaznamenáva Biblia na dvoch, či viacerých miestach v rôznych knihách Biblie. Jednotlivé správy sa niekedy líšia v podrobnostiach i v dôraze. (Napr. *Mat 21, 33-34; Mar 12, 1-11; Luk 20, 9-18 alebo 2 Kr 18-20 a 2 Par 32*). Pri štúdiu týchto častí Písma najskôr tieto správy starostlivo preskúmaj, aby si mal istotu, že naozaj popisujú rovnakú historickú udalosť. Napríklad mnohé podobenstvá mohol Pán Ježiš predniesť viackrát pri rôznych príležitostiach rôznym poslucháčom a tiež rôznym spôsobom.

Pokiaľ sa ti zdá, že tieto paralelné správy sa líšia alebo si dokonca v niečom protirečia, hľadaj v prvom rade jednotu a zhodu v základnom poslanstve. Nezabudni, že rozdiely mohli vzniknúť, ako drobné chyby pisárov alebo sú výsledkom toho, že každý pisateľ Biblie pod vplyvom a vedením Božieho Ducha zdôraznil iné hľadisko pre iných poslucháčov žijúcich v iných podmienkach. (1 SM 21.22 VSV.)

V niektorých prípadoch nedokážeme vysvetliť drobné a nepodstatné rozdiely v podrobnostiach, ktoré neovplyvňujú základné a zrejmé poslanstvo daného oddielu. V niektorých prípadoch musíme zrejme počkať, dokiaľ nezískame viac informácií a lepšie dôkazy, aby sme mohli zdanlivý spor vyriešiť.

16. Písmo sleduje praktický cieľ - zjaviť ľuďom Božiu vôľu. Ak nechceme skresliť zmysel niektorých biblických výrokov, musíme pamätať, že boli povedané a napísané ľuďom žijúcim v staroveku na Blízkom východe ich rečou a spôsobom, ktorý zodpovedal ich spôsobu myslenia a vyjadrovania.

Mnohí dnes správne nechápu výrazy ako: „Hospodin zatvrdil srdce faraónove“ (Ex 9, 12), alebo „zlý duch od Hospodina“ (1 Sam 16, 15), žalmy volajúce po pomste alebo „Jonášove tri dni a tri noci“ porovnané s Kristovou smrťou (Mat 12, 40), pretože ich chcú vysvetľovať z hľadiska dnešného človeka a na základe dnešného spôsobu vyjadrovania.

Ak chceme správne porozumieť týmto výrokom, musíme sa nutne zoznámiť s kultúrou Blízkeho východu v biblických dobách. Tak napr. hebrejský spôsob myslenia pripisoval človeku zodpovednosť i za činy, ktoré síce nevykonal, ale ktoré dovolil alebo im nezabránil. Preto tiež inšpirovaný pisatelia Biblie bežne pripisujú Bohu, že niečo vykonal, zatiaľ čo my by sme povedali, že to len dovolil, alebo, že tomu nezabránil, napr. zatvrdnutie faraónovho srdca.

Mnoho dnešných čitateľov Biblie znepokojuje správa, že Boh prikázal Židom, aby bojovali proti iným národom a „*vyhladil ich ako prekliatych*“. Nezabudni pri riešení tohoto problému, že Židia žili v podmienkach, ktoré nemôžeme porovnávať s dnešnou situáciou. Izrael bol organizovaný ako národ (politický útvar) s teokratickou vládou, to znamená, že Boh národ riadil prostredníctvom civilnej správy (Ex 18, 25). Nikdy v dejinách nevznikol podobný štátny útvar, neexistuje ani dnes, a preto nie je možné z týchto správ vyvodzovať dôsledky pre kresťanskú prax.

Písmo zachycuje tiež životné skúsenosti a výroky ľudí, ktorých Boh prijal, i keď ich život a slová nesúhlasia vo všetkom s duchovnými zásadami Pisma ako celku. Napr. správy o opilstve, mnohoženstve, rozvodoch a otroctve. I keď príslušné správy Biblie vždy výslovne neodsudzujú tieto hlboko zakorenené spoločenské poklesky, Pán Boh tým neschválil a nepotvrdil všetko, čo znášal a trpel v živote patriarchov a Izraela. Pán Ježiš to jasne vyjadril v prípade rozvodu (Mat 19, 4-6.8).

Duch Pisma je duch obnovy. Boh trpezlivo pôsobí, aby pozdvihol ľudstvo z hĺbín hriechu až k Božiemu ideálu. Preto nemôžeme považovať za svoj vzor hriešne a nesprávne činy ľudí, i keď sa o nich Biblia zmieňuje.

V Biblii môžeme sledovať, ako Boh človeku postupne zjavuje svoju vôľu. Ježišove kázanie na hore napríklad rozširuje a rozvíja niektoré starozákonné požiadavky. Ježiš Kristus je najvyššie zjavenie Božieho charakteru ľuďom (Žid 1, 1-3).

I keď je celá Biblia od Genesis až po Zjavenie v zásadných veciach jednotná a každá jej časť inšpirovaná, Boh sa rozhodol zjaviť konkrétnym ľuďom a prostredníctvom konkrétnych ľudí a osloviť ich na takej úrovni, na akej boli - na úrovni ich duchovných a intelektuálnych schopností a možností. Boh sám sa nemení, ale postupne rozvíjal ľuďom svoje zjavenia, nakoľko boli schopní ich pochopiť. (J 16, 12). Každá skúsenosť a každý výrok - každá časť Pisma je Bohom inšpirovaná, avšak nie každá skúsenosť a každý výrok zaznamenaný v Biblii je nutne záväzný (normatívny) pre správanie dnešného človeka. Musíme porozumieť obidvom aspektom - duchu i litere Pisma (1 Kor 10, 6-13).

17. Konečným cieľom je z textu vyvodit' praktické naučenie. Položme si otázku: Čo nám Boh chce povedať touto časťou Pisma? Čo hovorí tento text ku mne? Čo z neho mám vyvodit' vo svojej situácii a podmienkach?. Nezabudni pritom, že mnohé časti Biblie, i keď mali dobový a miestny význam, obsahujú nadčasové zásady, ktoré platia v každej dobe a v každom prostredí.

Záver:

V úvode ku knihe „Víťazstvo Božej lásky“ E.G. Whiteová napísala: „Biblia, ktorá obsahuje Bohom dané pravdy vyjadrené ľudskou rečou, je spojením božského s ľudským. Takýmto spojením je Kristova prirodzenosť, ktorý je Božím Synom i Synom človeka. O Biblii platí, ako platilo o Kristovi, že SLOVO sa stalo telom a prebývalo medzi nami.“ (J 1, 14; VLB 9)

Tak ako ľudia, ktorý neuznávajú Kristovu božskú prirodzenosť, nemôžu pochopiť zmysel jeho vtelenia, tak tiež všetci, ktorí považujú Bibliu len za ľudskú knihu, nemôžu rozumieť jej posolstvu, nech sú ich metódy štúdia akokoľvek starostlivé a presné.

Skutočný kresťan bude používať len také metódy, ktoré plne zodpovedajú dvojakej podstate Pisma a rozvíjajú schopnosti veriaceho chápať posolstvo Biblie a bude ich uplatňovať, aby posilňovali jeho vieru.

Literárne útvary

Biblické znázornenia

Náboženské princípy sú často abstraktné. Pre ich lepšie pochopenie a vysvetlenie používa Biblia prirovnanie k určitým javom, ktoré sú pochopiteľné a majú podobnosť s abstraktnými princípmi. Rozoznávame niekoľko druhov znázornení:

- a) **Metafora** (obraz, prenesenie) - prenesenie významu určitého pojmu na iný pojem. Biblia to používa často - svetlo pravdy, loď života, kormidlo života, pokrm duše, masť Ducha svätého a pod. Metafora je jednou z najčastejších básnických foriem (*Gen 49, 9.14.21.27*).
- b) **Prirovnanie** - používa sa slovo v jeho vlastnom význame, ale zobrazenie je celou vetou. Napr. „Spravodlivý bude prekviť ako palma.“ (*Ž 92, 13*), „Ako jeleň dychtí po vodných bystrinách, tak dychtí moja duša po Tebe, ó Bože.“ (*Ž 42, 2*), „Lebo ako blesk vychádza od východu a svieti po západ, tak bude príchod Syna človeka.“ (*Mat 24, 27*).
- c) **Alegória** - je rozvedený obraz, pri ktorom sa zamlčuje predmet, ktorý je znázornený. Najmä v prorocke to má veľký význam. „*Vinicu má môj milý na žirnom kopci. Prekopal ju a zbavil kamenia...*“ (*Iz 5, 1-6*). Vinica je cirkev, vinár je Kristus.

Základné pokyny pre alegorický výklad:

Mali by sme sa varovať prílišného alegorizovania všetkých detailov podobenstiev, zázrakov Pána Ježiša Krista, či iných častí Písma. Nedoporučuje sa detaily podobenstiev či zázrakov vykladať alegoricky.

Je lepšie alegóriu nepoužívať, ak nie sme schopní dodržať všetky obecné zákony jazyka, súvislostí, zámerov a plánov, ako sú stanovené princípmi biblickej hermeneutiky.

Je potrebné varovať pred pokusmi alegoricky vykladať historické knihy Biblie, zvlášť evanjelia a Skutky apoštolské. To je znásilňovanie a prekrúcanie Písma.

Vhodné príklady alegorického výkladu:

V malomocenstve môžeme vidieť obraz hriechu.

V telesnej slepote vidíme obraz duchovnej slepoty.

Vo vzkriesení z mŕtvych poznávame obraz vzkriesenia zo stavu duchovnej smrti.

- d) **Podobenstvo (parabola)** - je vymyslený dej zo života, ktorý približuje nejaký dôležitý princíp Biblie, alebo zásadu Božieho kráľovstva. Ježiš Kristus to veľmi často používal. Pri výklade podobenstva je dôležité mať na pamäti, že ide o princíp a nie o opísanie detailov, dôležitá je hlavná myšlienka.

V porovnaní s duchovnou pravdou bolo podobenstvo zamerané na ilustráciu a stalo sa mostom, po ktorom boli poslucháči vedení k pochopeniu a prijatiu pravdy. Bolo to okno, ktorým človek mohol nazrieť do Božieho kráľovstva.

Ježiš Kristus podobenstvami:

- * prebúdza záujem, pozornosť a zvedavosť
- * oznamoval i nepríjemnú pravdu, bez toho, aby vzbudzoval predsudky
- * obratne sa vyhol sľedičom, ktorí mu boli ustavične v päťach
- * v mysli svojich poslucháčov zanechal dojmy, ktoré im mali byť pripomínané, kedykoľvek sa stretli s podobnými scénami, o akých bola reč v podobenstvách
- * prírodu predstavil ako cestu k poznaniu Boha a Jeho kráľovstva
- * zjavoval pravdu tým, ktorí ju chceli prijať a tým ostatným to zostalo zahalené

Zásady výkladu podobenstva:

- * Podobenstvo je zrkadlom, ktorým môžeme vidieť pravdu, ale nie je to pravda sama.
- * Súvislosti, v akých nám podobenstvo podáva, miesto, okolnosti, osoby, ku ktorým bolo hovorené a preberaný predmet - to všetko musíme vziať v úvahu a pokladať za kľúč k výkladu.
- * Kristov úvod a záver podobenstva obvykle naznačoval, aký je základný zámer.
- * Každé podobenstvo predstavuje jedno základné hľadisko duchovnej pravdy. Podrobnosti podobenstva majú význam len do tej miery, do akej pomáhajú objasniť zvláštne body pravdy.

- * Skôr než môžeme pochopiť duchovný dosah podobenstva, je nutné ujasniť si situáciu popísanú v podobenstve a to z hľadiska orientálnych zvyklostí, spôsobu myslenia a vyjadrovania. Podobenstvá sú oživené obrazmi, ktoré musíme takmer „vidieť“, ak im máme správne porozumieť.
- * Z hľadiska základnej skutočnosti, že zmyslom podobenstva je ilustrovať pravdu, a obyčajne jediná zvláštnu pravdu, žiadne učenie nie je možné podoprieť náhodnými podrobnosťami podobenstva.
- * Podobenstvo vo svojom celku i častiach musí byť vykladané z hľadiska tej pravdy, o ktorej nás poučuje a o ktorej doslovne hovorí v bezprostrednej súvislosti a tiež i na inom mieste.

e) Typológia (predobrazy) - podobajú sa podobenstvám, ale na rozdiel od nich či alegórii majú svoj základ historický, skutočný. Typy, to sú osobnosti alebo udalosti zo starého či nového zákona a predstavujú niečo dôležitejšie, napr. poukazujú na niečo z diela či osobnosti Ježiša Krista. Rozoznávame štyri skupiny v typológii:

Osobné: Adam, Ábel, Abrahám, Izák...

Vecné: Noemova archa, archa zmluvy, manna, sz obete ...

Dejové: prechod Červeným morom - typ krstu, Jonášove tri dni - typ na pobyt Ježiša v hrobe...

Miestne: raj - nebo, Kanaán - Nová zem, Sion - cirkev...

Typ označuje charakteristiku, náčrt, plán, obraz alebo predobraz. Typologický výklad má svoje presné hranice, v ktorých môže ako biblicky prijateľný platiť. K tomu je potrebné starostlivé štúdium, jasný postreh a komplexné znalosti Božieho slova. Typologický výklad musí byť v kontexte s celým Písmom.

Biblická pravda nemôže byť dokazovaná len na výklade jedného predobrazu, či podobenstva. Musí byť potvrdená jednoznačným znením nejakého citátu.

Príklady typológie:

Typ:

Antityp:

Adam - stvorený k Božiemu obrazu; Gen 1, 27

Ježiš Kristus; Žid 1, 1-3

Adam – dokonalý; Gen 1, 26-27

Ježiš; Žid 7,28; 1 Pet 2, 22

Ábel - jeho prijatá obeť Bohom; Žid 11, 4

Ježiš; Žid 10, 4.11-13

Izák - úplne poslušný svojmu otcovi; Gen 22

Ježiš; J 10, 17-18

Jozef - záchranca ľudí; Gen 45, 7

Ježiš; 1 J 4, 14

Mojžiš - vyslobodil ľud z otroctva; Ex 3, 10

Ježiš; Žid 2, 15; J 8, 34.36

Manna - chlieb z neba; Ex 16, 4

Ježiš; J 6, 48-51

Milosrdný samaritán; Luk 10, 30-35

Ježiš Kristus

f) Príklad - je zobrazenie udalosti, ktorá objasňuje predovšetkým mravný princíp. Pôsobivosť príkladov spočíva v zákone príčinnosti, to znamená - takto sa to prejavuje. Aby príklad dosiahol svoj zámer, musí spĺňať tri kritéria: pravdivosť, primeranosť a nesmie byť príliš častý.

g) Personifikácia (zosobnenie) - charakteristickým znakom hebrejského jazyka bolo vyjadrovanie vonkajších prejavov sveta, predmetov v prírode, neživých vecí a činností i abstraktných myšlienok pomocou mužského alebo ženského rodu.

„More to videlo a utieklo; Jordán sa naspäť vrátil; vrchy skákali ako barany, pahorky ako jahňatá.“ (Ž 114, 3-4).

h) Hyperbola (nadsadený výraz) - je to rečnícka forma spočívajúca v nadmernom význame a rozmere určitého javu, činu, mravnej vlastnosti a pod. „A je ešte mnoho iného, čo Ježiš učinil. A keby sa všetko *malo dopodrobna popísať, myslím, ani svet by nestačil na knihy, ktoré by sa dali napísať.*“ (J 21, 25)

i) Irónia - výsmech, úmyselné použitie slov v opačnom význame, predstieranie nevedomosti. Pomocou irónie môže prorok povedať pravý opak toho, o čom je reč, aby tým viac vynikla pravda. 1 Kr 18, 27 - Eliaš použil iróniu.

Zázraky

Prečo Ježiš konal zázraky?

- * Každý div mal určitý zámer. Kristus nikdy nič neurobil len pre uspokojenie ľudskej zvedavosti. (DA 730)
- * Všetky jeho obdivuhodné skutky boli pre blaho iných. (DA 119)
- * Každý zázrak mal ľudí viesť k stromu života, ktorého listie je pre uzdravenie národov. (DA 336)
- * Zázraky Ježiša Krista mali i symbolický charakter a ilustrovali duchovné princípy. Svedčili o jeho božskom poslaní ako Spasiteľa a potvrdzovali jeho posolstvo.

Pán Boh by nerobil to, čo mohli urobiť ľudia vo svojom vlastnom záujme. Len vtedy, keď si ľudia uvedomujú, že ich situácia presahuje ľudské schopnosti, sa môže uskutočniť skutočný zámer zázraku. Musí teda existovať hlboké vedomie potreby. Ďalej je potrebná viera, že Boh môže a chce v kritickej situácii takto pomôcť a túžba, aby Pán Boh v tejto situácii zasiahol. Je tiež potrebné ochotné srdce, ktoré bude konať podľa viery a v súlade s tým, čo bude Boh žiadať. Nakoniec musí byť i ochota žiť v ďalšom živote podľa zásad Božieho kráľovstva a prinášať svedectvo o láske a moci Božej.

ZÁVER PRVEJ ČASTI:

Božie Slovo je a zostane pre kresťanov základom poznania, viery i praktického uplatňovania v živote i službe. Bez neho by to bola len osobná filozofia, s ktorou sa tak často stretávame, žiaľ i medzi kresťanmi, a ktorá prináša skôr problémy ako úžitok. A preto pre kresťana je potrebou, z ktorej čerpá každý deň, aby sa nemusel opierať o svoje dojmy ovplyvnené dianím okolo neho.

Milí bratia učitelia a sestry učiteľky, študujte ho každý deň pre svoju potrebu a potom prinesie pomoc i tým, ktorým pomáhate lepšie pochopiť študovanú časť Písma. Za toto štúdium neexistuje náhrada a najúčinnější je systematické, pravidelné štúdium, ktoré býva odmenené nielen novým poznaním, ale aj pohľadom, presvedčením a silou žiť tak, ako hovorí Pán.

Dôležité popri poznaní Písma je poznať i ľudí, ktorých vediete, ich potreby, spôsoby, ako najefektívnejšie predniesť študovanú látku a preto venujte dostatočnú pozornosť i ďalšej časti pedagogicko – psychologickej.

II. VZTAH K LIDEM

PEDAGOGICKO – PSYCHOLOGICKÁ ČÁST

ÚVOD

Sobotní dopoledne, v převážné míře jeho první část, je věnována ve sborech CASD studiu Bible ve třídách sobotní školy. Pokud bychom měli tu možnost pozorovat činnost během probírání daného úkolu, zjistili bychom velmi rozdílný přístup jak ze strany těch, kteří v dané chvíli třídu vedou a řídí - učitelů - tak ze strany zbývajících přítomných - žáků. Pokud by nám někdo položil otázku: "Která třída byla nejlepší, ve které třídě by jsi chtěl být?" - asi bychom těžko jednoznačně odpověděli, protože bychom si museli vytvořit určitá hodnotící kritéria a na základě jejich vyhodnocení bychom označili určitou třídu v určitém sboru. V každé třídě bychom našli prvky, které bychom z našeho pohledu hodnotili pozitivně a prvky s negativním hodnocením.

Hlubavějšího člověka by výsledky takového pozorování vedly k otázce, je-li možné vést výuku ve třídě sobotní školy tak, aby byly splněny stanovené cíle a všichni účastníci odcházeli naplněni, aby všechny otázky byly zodpovězeny. Pokud by pozorovatel sám působil ve funkci učitele ve třídě sobotní školy, snažil by se vytvořit dokonalý model výuky. Jenže je to vůbec možné?

Problematikou výuky se zabývají odborníci již celá staletí. Hledají se optimální metody výuky žáků. Jenže každá optimalizace je do jisté míry kompromisem a k ideálu se pouze blíží. Neexistuje univerzální metoda, jejíž aplikace zaručuje úspěch ve třídě.

Věda, která se zabývá problematikou učení, se nazývá pedagogika. Tento pojem je dnes velmi obtížné vymezit, definovat. To je způsobeno především hlavně nedokonalou úrovní terminologie samotné pedagogiky. V neposlední řadě pojem "pedagogika" má odlišné významy v závislosti na historickém vývoji tohoto oboru i na současných teoretických směrech. Pojetí pedagogiky se výrazně odlišuje i mezi některými evropskými zeměmi nebo skupinami zemí, a to v závislosti na historických, kulturních a intelektuálních tradicích.¹ V dalším budeme vycházet z předmětu pedagogiky zabývající se tím,

- co vytváří nějaké vzdělávací prostředí,
- prostředky, jež se v těchto prostředích realizují,
- výsledky a efekty těchto procesů.

V rámci vedení výuky ve třídě sobotní školy si popíšeme některé metody vedení výuky, osobnost učitele, práci učitele a hodnocení efektivity výuky.

Důležitým členem výuky je učitel (pedagog), který řídí dění ve třídě, klade otázky, hodnotí a vykonává celou řadu dalších činností. Pro mnohé je učitel tím, který všechno umí a na všechno zná odpověď. Ve skutečnosti platí:

DOBŘÝ UČITEL = VĚČNÝ ŽÁK.

Na jedné straně musí mít potřebný dar, na druhé straně musí tento dar neustále rozvíjet - nesmí jej nechat ladem.

Dříve, než se budeme zabývat problematikou přístupu k žákům třídy sobotní školy, uvedeme si stručně hlavní cíl sobotní školy, kterým je studium bible a následné aplikace v praktickém životě každého křesťana. Celé studium je do jisté míry řízené centrálně zadávanými úkoly, které jsou někdy monotematické a někdy mají velmi široký záběr. Chce-li být učitel sobotní školy ve své třídě úspěšný a splnit úkoly, které jsou na něj kladeny, musí mít nejen teoretické znalosti z oblasti metod přístupu k žákům, ale především musí být velmi dobrým pozorovatelem důsledků právě zvolené metody na průběh vlastní výuky - je to nikdy nekončící proces, protože je třeba vždy dát do souladu interakce mezi několika subjekty:

UČITEL - ŽÁK - ÚKOL - PROSTŘEDÍ - CÍL.

¹ Průcha - Moderní pedagogika

Navíc každý z těchto subjektů představuje do jisté míry poměrně složitý systém se svou vlastní dynamikou, kterou musí učitel umět respektovat a přizpůsobit zvolenou metodu (zvolené metody pro ten který úkol).

Je tedy zřejmé, že neexistuje jedna univerzální metoda použitelná v jakékoli třídě sobotní školy při probírání libovolného úkolu. Úspěšný učitel ovládá řadu metod a podle momentální situace je schopen aplikovat určitou metodu, případně pozvolna zařazovat různé metody - v tomto směru je to do jisté míry dáno adaptibilitou učitele na dané prostředí, na dané podmínky.

Pokud podrobíme analýze vlastní dění ve třídě sobotní školy snadno dojdeme k závěru, že dominantní zde nejsou metody přístupu k žákům, ale vlastní vedení vyučovacího procesu, protože ten je určující z hlediska volby vhodné přístupové metody. Je tedy vhodné si na tomto místě připomenout, co to vůbec je vyučování.

VYUČOVÁNÍ

Vyučování - je proces, během kterého dochází k předávání informací a vytváření vědomostí, dovedností, návyků a postojů u žáků.

Základní činitelé vyučovacího procesu:

- žáci
- učitel
- cíle
- požadavky a podmínky
- prostředí
- použité technické prostředky

V praxi lze identifikovat určité pedagogicko-psychologické koncepce vyučovacího procesu z nichž si v dalším některé uvedeme, a to bez ohledu na jejich geografické zařazení. Je mimo jakoukoli pochybnost, že znalost těchto koncepcí a souvisejících metod je základem úspěšné práce každého učitele.

Každá třída se vyznačuje větší či menší mírou nesourodosti, a to v různých parametrech (vzdělání, věk, délka členství v církvi, pohlaví atd.). Stejně tak jednotlivé úkoly a stanovené cíle při jejich probírání. Kvalitní učitel musí mít potřebné znalosti běžných koncepcí, znát jejich silné a slabé stránky a umět je optimálně použít. Není vzácností, že během výuky, v reakci na vzniklou situaci, musí učitel pružně změnit připravenou a započatou koncepci a použít jinou, která se v dané chvíli jeví jako vhodnější. V tomto směru se po učiteli vyžaduje poměrně velká schopnost adaptability. Vždyť stačí mít ve třídě sobotní školy věčně nespokojeného a do jisté míry provokativního žáka. Zařazením vhodné metody je možné okamžitě role vyměnit a vhodně volenými otázkami jej přivést k tomu, že nakonec popře sám sebe.

Koncepce vycházející z asocianistické psychologie

Nezbytným předpokladem k utváření představ a idejí je analýza a syntéza^I pocitů a vjemů na základní elementy; jejich spojováním pak vznikají nové asociace^{II}.

Vyučování je chápáno jako analýza a syntéza pocitů a vjemů, což je nezbytný předpoklad k utváření představ a idejí. Nové asociace vznikají na základě analýzy pocitů a vjemů na elementy a jejich druhotným spojováním podle asociačních zákonů:

- a) dřívější zážitek (pocit, vjem, představa, pojem) se podle zákona kontiguity (dotyku v prostoru a čase) asociuje nejlépe s prvním následujícím zážitkem (princip prvenství zážitků),

Příklad: při prvním setkání dítěte se psem vyděsí pes dítě hlasitým štěkáním z bezprostřední blízkosti, což nažene dítěti hrůzu ze psa. Při dalším setkání s jiným psem bude dítě podvědomě vystrašené a pokud tento zašteká, utvrzuje se dítě v přesvědčení, že pes je nebezpečné zvíře. První zážitek byl rozhodující a s každým dalším se vrývá hlouběji do myšlení – cítění; může vést až k trvalé hrůze ze psů.

- b) silnější, výraznější a odlišnější zážitek podle živosti asociace, vyskytující se v bezprostřední zkušenosti žáka (princip novosti podle zákona novosti).

Příklad: pokud takové dítě někdy později prožije mimořádně silnou pozitivní zkušenost se psem, může to změnit jeho pocity - strach ze psů bude postupně opadat, zvláště pokud další zkušenosti budou podobné. (Třetí osoba – v uvedeném příkladě např. psycholog - zde může sehrát pozitivní roli zprostředkovatele nové zkušenosti.)

Tato koncepce má u nás nejdelší tradici a je považována za klasický model výuky.

^I rozbor a sdružování

^{II} představa na základě předchozí zkušenosti, sdružování představ

Koncepce zdůrazňující organizaci kognitivní aktivity žáků^I

Motivujícím faktorem je osvojování vědomostí, dovedností a návyků - žáci přijímají předkládané jako přínos, jako něco užitečného, co naplňuje jejich poznávací potřeby. Dochází zde k uspokojení, vyvolání pozitivních emocí a podmínění aktivity a rozvíjení zájmu žáků. Tato koncepce navazuje na tradiční požadavky pedagogiky - cílem vyučování není pouze předávání vědomostí, ale potřeba naučit žáky, aby získávali poznatky podle svých potřeb.

Ve třídě je třeba vytvořit podmínky pro samostatnou poznávací činnost žáků - učitel formuluje úkoly podle potřeby a zájmu žáků a zabezpečuje potřebné materiální vybavení.

^I poznávací aktivity žáků (tzn. jejich aktivního zájmu o nějaké poznání)

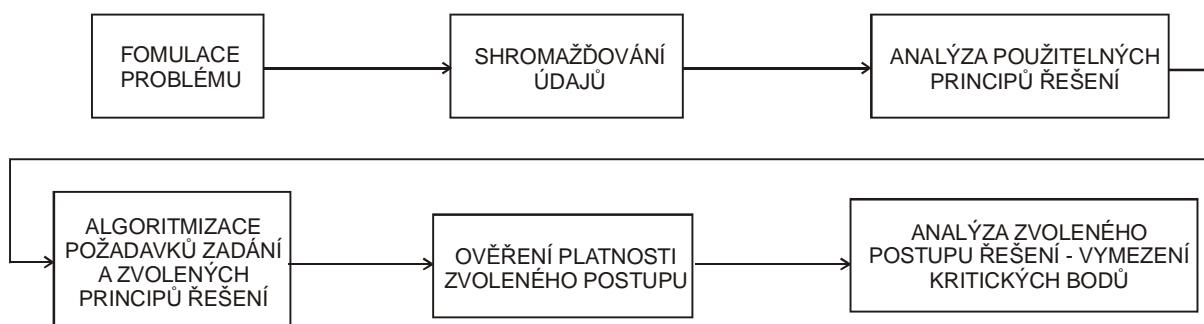
Koncepce preferující rozvíjení myšlenkových operací žáků

Do jisté míry doplňuje předchozí koncepci o osvojování pojmů a myšlenkových operací na základě podněcování samostatné myšlenkové aktivity žáků v problémových situacích.

Realizace:

- příprava situací podněcujících aktivní myšlenkovou činnost žáků,
- vymezení problémů; žáci k jejich řešení volí a aplikují určité pojmy a principy,
- žáci se vybaví potřebnými pojmy a principy k řešení zvolených problémů; sami pak volí prostředky a aplikují je na řešení daného problému
- žáci se vybaví vhodnými kritérii hodnocení správnosti řešení; učitel zajišťuje zpětnou vazbu o míře správnosti řešení, které žáci zvolili
- zobecňuje správné myšlenkové operace a metody poznávání zvolené žáky při řešení zadaného problému, zpevňuje je na řešení obdobných úloh

Organizační model podle této teorie - viz obrázek 1.

Obr. 1 Organizační model vyučování

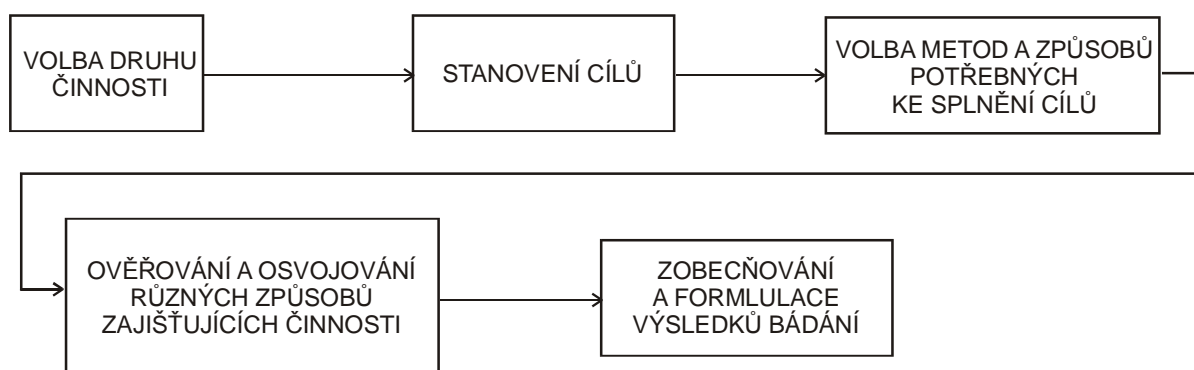
Koncepce stimulace badatelské aktivity žáků

Dominantní je aplikace tzv. "metody objevů". Použití této koncepce vyžaduje vytvoření příležitosti k samostatné badatelské aktivitě žáků. Učitel vytyčí cíl, k němuž žáci dospívají na základě samostatného "objevování".

Nutné vybavení žáků: nezbytné informace, hodnocení výsledků práce.

Role učitele: poskytovatel informací, usměrňování hodnotícího přístupu, odměňování, povzbuzování, vedení při analýze a zobecňování podmínek a použitých principů, které vedly k úspěšnému výsledku.

Organizační model - viz obrázek 2.

Obr. 2 Organizační model vyučování

Deduktivní vyučování

Důraz je kladen na kontrolní a řídicí úlohu učitele. Na počátku uvede zobecněný cíl (ten má převážně abstraktní formu [např. *ospravedlnění je z víry*]) a následně pak doplní uvedením konkrétních příkladů. Žáci tedy na začátku znají výslednou definici (princip, naučení) a na následujících příkladech si potvrzují, že je správná. Tento model zdůrazňuje kontrolní a řídicí úlohu učitele.

Induktivní vyučování

Je to výuka způsobu, jak řešit problém. Je charakteristická postupem „od konkrétního k obecnému“, je opakem deduktivního vyučování. Zobecněný cíl (princip, naučení) není vysloven na počátku vyučování, ale žáci k němu dojdou v závěru na základě řešení jednotlivých příkladů. Nejsou tedy vedeni k mechanickému pamatování si naučených informací (faktů), nýbrž k nalezení souvislostí. Tato metoda na rozdíl od deduktivní vyžaduje poměrně velkou aktivaci třídy - žáků. Induktivní vyučování má své mnohé přednosti, stejně jako deduktivní má zase jiné; je zapotřebí kombinovat obě metody s ohledem na složení třídy (věkové, intelektuální, aj. – viz příloha) a téma, které se má probírat; někdy je vhodnější deduktivní, jindy induktivní metoda..

Interpersonální učení

Vychází z nutnosti rozvíjení vřelých lidských vztahů mezi učiteli a žáky. Vyžaduje náklonnost a empatii¹ ze strany učitele a podnětné prostředí třídy, kde se výuka odehrává.

Podmínky:

- empatie
- bezpodmínečný pozitivní vztah k žákům
- přiměřenost

Velký důraz je kladen na atmosféru ve třídě - minimalizace rušivých vlivů.

¹ vcítění se (do pocitů druhého)

Syntetické vyučování

Ve své podstatě představuje syntézu tří předchozích modelů. Nejdůležitější je volba metod odpovídajících individuálním předpokladům a možnostem učitele a situaci ve třídě v závislosti na stanoveném cíli. Důležité je, že poskytuje poměrně velkou volnost řízení výuky ve třídě.

VEDENÍ VÝUKY

Tato složka pedagogického působení učitele ve třídě je dominantní z hlediska splnění cílů výuky. Správné vedení výuky klade vysoké nároky na psychiku učitele, neboť během celé doby je středem pozornosti žáků, kteří na něj kladou poměrně přísné požadavky.

Z hlediska učitele je rozhodující umět žáky zaujmout, dosáhnout jejich pozornosti a aktivity během celé vyučovací hodiny. Mnozí učitelé si proto kladou otázku: Jak zvýšit pozornost žáků? Není to jednoduché a neexistuje univerzální algoritmus¹, jehož aplikací můžeme zaručit úspěch. Uvedme si proto pár pokynů, které mohou pomoci každému učiteli v jeho ne právě lehké práci.

¹ postup, návod, systém vedení výuky

Neustálé napomínání posluchačů nemá velký úspěch.

Potřebnou pozornost si učitel musí vynutit dobrou výukou, působící na celou žákovu osobnost, na jeho zájmy, postoje a potřeby. Neustálé opakování *Klid prosím!*, *Prosím větší pozornost!*, *Nebavte se!* atd. nevede k úspěchu. Případné projevy bavení se, což není ve třídách sobotní školy řídkým jevem, je dobré řešit nonverbální komunikací (pohledem, zvýšeným hlasem atd., viz v závěru této kapitoly).

Učitel musí usilovat o vytváření kvalitních mezilidských vztahů v rámci třídy sobotní školy.

Výuku ve třídě sobotní školy nemůžeme chápat jako izolovaný proces v rámci celé soboty, v rámci celého týdne. Jedním z hlavních cílů všech učitelů sobotní školy je usilovat o co nejvyšší kvalitu mezilidských vztahů v rámci dané třídy. Budování požadovaných vztahů nekončí s koncem vyučovací hodiny, ale musí se dotvářet i mimo třídu. Je velmi žádoucí, pokud se žáci dané třídy sejdou nad nějakou problematikou i v průběhu týdne, pokud si navzájem pomáhají, a to nejen v rámci úkolů sobotní školy.

Výuku je třeba vést tak, aby byla co nejzajímavější a nejúčinnější.

Toto pravidlo patří k těm nejdůležitějším a jeho naplnění svědčí o potřebném pedagogickém mistrovství každého učitele. Na jedné straně stojí učitel před úkolem splnit cíl vyučovací hodiny - probrat určitou problematiku - a na druhé straně vést hodinu tak, aby probudil a udržel aktivitu žáků i při těch částech úkolu, které nemusí být právě ve spektru zájmu toho kterého žáka.

Jednou z cest je vytyčení cíle daného úkolu v návaznosti na zkušenosti žáků. Tím se zaměří jejich zájem potřebným směrem - splnit cíl hodiny za aktivního přispění všech účastníků. Tato metoda má velmi pozitivní vliv i na organizaci vlastního studia jednotlivých žáků, kdy je třeba probrat určitou problematiku, která zrovna "nepatří" do sféry jeho zájmu.

Pomocné prostředky:

Využití audiovizuálních prostředků

(zpětný projektor, počítač, tabule, datový projektor, video, magnetofonová nahrávka, diapozitivy, nástěnné mapy, kopie atd.)

Použití těchto prostředků usnadňuje učiteli výklad, minimalizuje některé rutinní činnosti a v řadě případů může vést k větší aktivitě ze strany žáků při přípravě na vlastní výuku.

Pokud naučíme samotné žáky používat takovou techniku, výraznou měrou můžeme zvýšit jejich aktivní přípravu na vlastní vyučování - sami si dokáží připravit vhodný materiál a před třídou jej prezentovat.

Vědomé využívání pravidel rétoriky

Tato oblast je v současné době velmi podceňována. Problémem bývají funkční poruchy řeči, jejichž odstranění již vyžaduje odbornou pomoc logopéda.

Obsah a forma mluveného projevu musí tvořit jednotu. Nestačí, aby obsah byl věcně správný a objektivně pravdivý; musí být také přednesen takovou formou, která se u žáků setká s pozitivním ohlasem.

Správnost učitelova vystoupení po stránce jazykové, gestické, mimické a mluvní techniky je základním předpokladem úspěšné výuky. Správné musí být také správně řečeno!

Správná volba slov

Použité výrazy musí být všem srozumitelné a v dané souvislosti jednoznačné. Důležité je volit slova s mocným vypovídacím účinkem. V případě použití odborných či málo známých termínů je nutné jejich vysvětlení a ozřejmění na vhodně volených příkladech. Čeština je dostatečně bohatý jazyk k tomu, aby bylo možné minimalizovat používání cizích slov.

Při probírání určité problematiky se však nevyhneme, že musíme např. použít původní (např. hebrejský) výraz - pak je dobré uvést správnou výslovnost (pokud ji učitel zná); pokud ne, je vhodné to žákům sdělit.

a) Vyhýbat se stereotypním výrazovým a slovním obrátům

Učitelé, kteří používají příliš často určitých oblíbených slov, obrátů a mluvních výplní (*vlastně, v podstatě, hm, ech-ech, jak bych to řekl* atd.), vystavují se nebezpečí, že se zesměšní. Mnozí žáci se soustředí spíše na registraci, kolikrát učitel použil ten který výraz a ztrácí pozornost z hlediska obsahu probírané tematiky. Tento nedostatek se dá odstranit větším soustředěním se na vlastní mluvnický projev.

b) Vědomě využívat řečnických pauz a obměny rychlosti řeči

Řečnické pauzy a rychlost řeči musí přispívat k tomu, aby myšlenky byly zprostředkovávány ve správném pořadí. *Vědomě* obměňování rychlosti řeči - v souladu s obsahem přednášky značně pomáhá udržet pozornost posluchačů. Učitel se také musí naučit vědomě obměňovat *sílu* hlasu. Stále velmi hlasité mluvení žáky nepovzbuzuje, ale někdy až rozčiluje.

Monotónní mluvený projev snižuje pozornost, zvyšuje únavu žáků a není výjimkou ani přechod do fáze spánku. Pro učitele je velmi přínosné sledování filmů s kvalitním hereckým obsazením. Naši špičkoví herci jsou mistři v této oblasti a všichni se od nich můžeme hodně naučit (Jaroslav Marvan, Zdeněk Štěpánek, Rudolf Hrušínský, Dana Medřická, Radovan Lukavský, Miroslav Moravec atd.).

c) Vhodně používat řídicí impulsy

Vhodně volenými řídicími impulsy (*Promyslete si to ještě jednou! Srovnajte to ještě jednou! Můžeme s tím souhlasit?* atd.) umožňuje učiteli správně usměrňovat psychické procesy žáků a vést je k aktivní myšlenkové spolupráci.

d) Vyvarovat se nepřírozené mimiky a gestikulace

Učitel by se měl vyvarovat příliš expresivní mimiky a gestikulace, protože může působit až komicky a žáci jsou na tyto projevy velmi citliví. Na druhé straně vhodně použité gesto nebo pohled přinese požadovaný efekt (zklidnění, upoutání pozornosti, povzbuzení atd.).

e) Akustický dojem je žádoucí umocnit vizuálním kontaktem

Toto pravidlo považujeme za obzvlášť důležité. Mnozí učitelé mají nepěkný zvyk dívat se během výkladu z okna nebo se samolibě procházet třídou. To rozhodně nezvýší pozornost účastníků. Každý posluchač by se měl *cítit osobně osloven*. A toho učitel dosáhne, když se na každého z žáků alespoň dvakrát nebo třikrát během vyučovací

hodiny *podívá*, tj. když s nimi udržuje *kontakt pohledem*. Vlastním soustředěním se na výuku do značné míry ovlivňujeme udržení pozornosti žáků ve třídě.

Základním předpokladem splnění tohoto požadavku je příprava na vyučovací hodinu i po stránce psychické. Unavený, podrážděný a nervózní učitel přímo vede žáky k nepozornosti a k nekázní.

Učitel má na výuku přijít svěží a čilý, vnitřně klidný a vyrovnaný. Musí z něj být vidět, že se těší jak na žáky, tak na vlastní úkol a měl by to dát žákům náležitě znát.

f) Výuku je třeba vést s mírnou živostí a ve vhodné chvíli zařadit oddechový čas pro žáky

Velkým neštěstím je příliš jednotvárná, pomalá a nudná výuka - ta vede k pasivitě žáků. Na druhé straně příliš živá výuka způsobuje snižování pozornosti žáků, a to především těch, kteří mají pomalejší pracovní tempo - brzy ztratí kontakt s probíranou tematikou; pokud k tomu dochází příliš často, vyvolává v nich tento jev pocit neúspěšnosti, marnosti a brzy přestanou do třídy docházet.

Důležitým prvkem správně vedené výuky je ve vhodné chvíli zařazený oddechový čas, který umožní následné zvýšení koncentrace žáků a v neposlední řadě zpestří celou výuku. Při jeho zařazení je důležitá znalost temperamentu žáků - příliš živí žáci se potřebují občas "vybít" a pokud jim není dán prostor, sami si vytvoří potřebný prostor a to vede k rušení ostatních.

V rámci sledování udržení pozornosti žáků během výuky byl proveden následující pokus. Byly sledovány dvě skupiny žáků. Obě řešily zadané úkoly ve vymezeném čase 60 minut, přičemž žáci skupiny A měli možnost kdykoli (individuálně) vsunout různé oddechové chvilky; žáci skupiny B pracovali bez přestávek.

Výsledek: při nepřetržitém intenzivním zatížení byl u žáků skupiny B po 45 minutách konstatován silný pokles soustředění. Žáci skupiny A dosahovali po 60 minutách opět počáteční úrovně soustředění.

Závěr:

- výuka by neměla přesahovat 45 minut
- při vhodném vedení vyučovací hodiny lze dosáhnout lepší a dlouhodobější koncentrace.

Nonverbální komunikace

Jak již bylo uvedeno, velmi důležitou složkou v práci učitele je nonverbální komunikace (lat. *verbum* = slovo, *non* = ne, tedy komunikace neužívající slov), jejíž zvládnutí ze strany učitele třídy sobotní školy výrazně zvyšuje efektivitu jeho působení ve třídě. Bude proto více jak užitečné, když si uvedeme základní poznatky z této oblasti.

Je skutečností, že zhruba 80 % informací o světě člověk získává očima. Hovoříme-li s někým, díváme se na jeho tvář, zaznamenáváme jeho mimiku, gesta, celkový postoj, a tím vším dokresluje řeč, pomocí níž s námi dotýčný verbálně komunikuje. Jde o velmi mocný zdroj informací, vždyť mimové dokáží beze slov vyjádřit celý děj. Podání ruky na usmířenou se pamatuje více než spousta slov kolem toho.

Verbální komunikace je spojena spíše s rozumem, kdežto nonverbální komunikace směřuje více do světa emocí. Klepáním na čelo můžeme člověka, kterému je toto gesto určeno, urazit, podání ruky vyjádří druhému přízeň. Na projevy nonverbální komunikace reagují velmi citlivě např. děti - na určitý pohled odpoví dítě např. pláčem nebo naopak smíchem aniž zaznělo jediné slovo.

Pro učitele sobotní školy je velmi důležitý již příchod do třídy, kdy klátivou chůzí s jednou rukou v kapse může vyvolat zbytečné averze vůči své osobě. Rovněž generálský, plíživý či servilní vyvolá přinejmenším opatrnost ze strany přítomných žáků. Sebevědomí učitele nepodporí ani projevy skleslosti či zhroucenosti. Bez povšimnutí nelze ponechat ani oblečení učitele - nesmí dráždit, urážet ani strhávat zbytečnou pozornost - výuka ve třídě sobotní školy není módní přehlídkou. Důležitou roli hraje také čistota a hygiena (ruce, nehty, vlasy, boty atd.).

Nezanedbatelnou roli hraje prostorové rozmístění žáků ve třídě sobotní školy - vzdálenosti mezi nimi. U některých může přílišný počet v malé místnosti vyvolávat pocit přeplněnosti prostoru a do jisté míry i z toho pramenící depresi, která brání soustředění se na dění ve třídě sobotní školy. Vlastní vzdálenost sedících by měla být taková, aby dialog dvou sousedů nepřipomínal "dýchání z úst do úst" - česnek je bezesporu velmi zdravou částí naší stravy, ale jen když je pozřen jako takový - pachové působení vyvolává spíše nezdravé reakce příjemce.

Mimika

Přimhouření očí, větší či menší sevření rtů, pohyb obočí, tvář laděna do úsměvu nebo naopak rozhořčeně sevřená, pohyb očí atd. Jednotlivé projevy souvisí především s obsahem řeči a s temperamentem mluvčího.

Případný nesoulad vyvolává v žácích pochybnosti o obsahu mluveného slova. Zvláště důležitá je mimika na počátku vyučování, kdy dochází k navazování kontaktů učitele se žáky třídy.

Úsměv

Úsměvem vyjadřujeme radost, uspokojení, štěstí, lásku; představuje mimořádně pozitivní prvek nonverbální komunikace. Učitel, naladěný do úsměvu, dává předem signál dobré vůle, snahy vyjít vstříc. Upřímný úsměv má přímo kouzelnou moc vyvolávat stejnou reakci, zlepšit náladu ve třídě a pomáhá vytvářet pohodu během celé výuky.

Pozor na záměnu úsměvu za úšklebek - projev výsměchu, který patří mezi vysoce urážlivé prvky nonverbální komunikace. U učitele může často vzniknout jako reakce na nesprávnou odpověď žáka.

Oči

Zde platí velmi důležitá zásada: *Oči patří těm, k nimž mluvím*. Učitel nemůže během své řeči bloudit očima po stropě, podlaze či dokonce sledovat skrze okno dění na ulici!

Z hlediska žáka, který pozoruje oči svého učitele, je možné rozlišit oči pozorné, těkavé, přísné, nejisté, ústupné, dětsky jasné, rozzářené, vzrušené, usazené, rozzlobené, zoufalé, bezmocné atd. Jejich správný výraz musí podporovat důvěru žáků v to, co říká.

Ruce

Činnost rukou je velmi úzce svázána s temperamentem toho, kdo právě hovoří a v neposlední řadě i národností - řečníkovi z Itálie nebudou stačit ke gestikulaci ani obě ruce, naopak pro příslušníku některého severského národa budou ruce zbytečným orgánem a bude je většinou mít v kapse.

Je dost obvyklé, že jedna ruka drží text, knihu, nějakou věc, o níž se mluví, zatímco druhá „žije s řečníkem“, dotváří jeho verbální projev.

Rušivě na žáky bude působit i nervozita učitele, projevující se neustálým hraním si např. s tužkou, převracení listů úkolů, sahání si na bradu, úprava vlasů, neustálé točení prstenem, hodinkami, prohlížení si nehtů atd.

Zde je vhodné připomenout význam pohybu hlavou - snadno dovedeme vyjádřit: ano - ne, rychlé zvednutí hlavy znamená překvapení, naklonění hlavy - naslouchání, atd.

Doteky

Těm by se měl učitel vyhnout - není to v našich zemích zvykem. U žáků mohou vyvolat rozpaky až pocit vlezlosti.

Některé prvky nonverbální komunikace zasahují i jiné smysly (pokašlávání, slyšitelné nádechy a výdechy, vůně, pachy - např. přehnaná aplikace kosmetiky).

Zvládnutí nonverbální komunikace zvyšuje efektivitu výuky ve třídě sobotní školy. Sebelepší verbální projev, který nebude patřičně podpořen nonverbálně, nezasáhne žáka tak, jak by si každý učitel přál. Na projevy nonverbální komunikace je třeba si dávat pozor, mít je pod kontrolou, a to vyžaduje cvičení.

Správné projevy nonverbální komunikace si může každý učitel cvičit doma sám. Potřebuje k tomu vůli a dostatečně velké zrcadlo. Učitel se postaví před zrcadlo, uvolní se a začne mluvit. Přitom sleduje:

- oči (mhouření, frekvenci mrkání atd.)

- co dělají ruce (gestikulace, ruce v kapsách, za zády, volně visící atd.)"
- postoj (strnulý, klátivý, překlánění a zaklánění atd.)

Při přípravě učitelů je velmi výhodné nacvičovat nonverbální komunikaci ve skupině, kdy jeden učitel vede výuku, část zbytku tvoří skupinu žáků a zbývající učitelé hodnotí jeho vystoupení. Vhodně zvoleným dotazníkem může skupina učitelů v roli žáků vyjádřit své pocity z učitelovy nonverbální komunikace (rušivé prvky, pozitivní prvky). Velkým přínosem pro učitele v roli "učitele" je snímání jeho vystoupení kamerou. Následné promítnutí s využitím zastavení, vrácení záběrů, zpomalení a dalších technických možností poskytuje prostor pro dostatečnou analýzu pozitivních i negativních stránek.

OSOBNOST UČITELE - PEDAGOGA

Máme-li hovořit o problematice osobnosti učitele, musíme si nejdříve vymezit pojem učitel (pedagog). Označení pedagog vychází z pojmu pedagogika - slovo řeckého původu (pais = dítě, agoge = vedení) - je to tedy vedení někoho. Paidagogos byl člověk, jemuž byla v zámožných rodinách svěřována péče o děti. Učil se s nimi, vodil je do školy, dozíral na ně; často to byl vzdělaný otrok. Později byly termínem *pedagog* označovány osoby, které se profesionálně zabývaly výchovou a vzděláváním a byly pro tuto činnost speciálně připravovány.

Obecně tedy pedagog v sobě slučuje dvě činnosti - učení a výchovu. Zřejmě tedy platí

PEDAGOG = VZDĚLAVATEL, VYCHOVATEL.

Podle některých názorů se učitelem (vychovatelem) člověk musí narodit, protože se jedná o umění, kterému se nedá naučit a dochází k podceňování či přímému odmítání pedagogické teorie a staví na intuici a empirii pedagogů. V takovém případě hovoříme o *pedagogickém praktikismu* (ve vyhraněné podobě o pedagogickém primitivismu); učitel neumí odhalovat příčiny i důsledky výchovně - vzdělávacího procesu, unikají mu podstatné souvislosti a koná svou práci, aniž by jí skutečně porozuměl.

Je však zřejmé, že ani samotná znalost pedagogické teorie bez vlastní praxe není samospasitelná, což dokazují mnozí velmi dobře připravení učitelé v praxi svou neúspěšností. Zde hovoříme o tzv. *pedagogickém akademismu*, který je charakteristický jednostrannou preferencí teoretické stránky při současném podceňování stránky motivační a dovednostní (praktické).

V optimálním případě je třeba dosáhnout vyváženosti obou složek, tedy zděděné vlohy rozvíjené na základě dalšího studia pedagogických teorií - tím můžeme vymezit pojem osobnost učitele.

Vlastní osobnost je vytvářena našimi zkušenostmi, naším zaměstnáním, našimi vztahy a zděděnými vlohami, které tvoří základ budování osobnosti učitele. Vhodným studiem a vlastní pílí můžeme získat nové poznání, nové zkušenosti a především přetváříme sami sebe. Důležitou složkou je stanovit si pevný cíl - v našem případě to je práce pro Pána s nenahraditelným vzorem - Ježíšem Kristem.

Osobnostní způsobilost vyjadřuje míru shody osobnostní stránky pracovníka s požadavky profese. Týká se intelektu, který by měl v průměru převyšovat rozumové schopnosti žáků. Dále sem patří emoční stabilita a některé volní vlastnosti jako sebeovládání (jak časté a běžná jsou u našich učitelů výkyvy nálad), trpělivost, cílevědomost, rozhodnost, důslednost apod. Značný význam má schopnost osobnostní sebereflexe (popř. v rovině introverze^I - extroverze^{II}).

^I uzavřenost, zaměřenost na vlastní duševní svět

^{II} přístupnost k vnějším podnětům, snazší přizpůsobivost, otevřenost vůči ostatním

DŮLEŽITÉ SLOŽKY OSOBNOSTI UČITELE

Rovnováha a spolupráce

V dnešní době je v naší společnosti patrný jev napodobovat vzory z různých oblastí lidských činností a v řadě případů dochází až k jejich slepému napodobování. Tomu nesmí křesťanský učitel podlehnout a musí mít neustále na mysli, že jeho vzorem je především Ježíš Kristus. Tyto trendy můžeme vysledovat již v době apoštolů. Na druhé straně je však třeba spolupracovat s ostatními učiteli, studovat soudobé poznatky z oblasti pedagogických teorií a v neposlední řadě, po zralé úvaze a důkladné přípravě, aplikovat nově získané poznatky.

Vytrvalost

Hlavním studijním materiálem pro křesťanského učitele je bible. K tomu musí vést i své žáky a musí jim v tom být vzorem, a to především v dnešní době. Musí tuto vytrvalost rozvíjet i v rámci třídy sobotní školy.

Laskavost a uctivost

Tyto dvě složky osobnosti učitele jsou velmi důležité z hlediska úspěšnosti působení v rámci třídy sobotní školy. (ve třídě - smích x vážnost)

Nadšení, důstojnost, podnětné myšlenky, odvaha

Tvořivost

Tvořivost učitele je jedním z hlavních požadavků na úspěšné vedení třídy a je možné identifikovat několik základních rysů tvořivé osobnosti učitele:

- Aktivita - dovede aktivovat nejen sebe, ale především své žáky k činnostem, které pomáhají dotvářet osobnost žáka třídy sobotní školy.
- Autonomie (*samostatnost, nezávislost*) - projevuje se nezávislostí na vnějších vlivech a společenském nátlaku. Učitel nepřijímá nekriticky cizí názory a postoje a současně nikomu nevnučuje své vlastní.
- Autoregulace - vědomá kontrola a řízení vlastní činnosti. V rámci toho si učitel klade dlouhodobé cíle a realizuje je prostřednictvím sebevýchovy a seberozvíjení. Nepřeceňuje své fyzické a psychické síly, dovede efektivně využívat a rozdělit čas mezi práci a odpočinek.
- Asertivita - dovede taktně a citlivě prosazovat nové myšlenky a metody práce.
- Reflektivita - učitel vykazuje touhu poznávat nové věci, vůli přijít na podstatu daného problému, umí pozorovat a je všímavý ke svému okolí.
- Variabilita - osobnost učitele se vyznačuje dynamikou a je schopen překonávat stereotypy v myšlení.
- Zaujetí - kladný vztah ke své práci proložené tvořivými prvky při vlastní činnosti.

TYPOLOGIE UČITELE

Typologie osobnosti učitele lze vymezit z několika pohledů.

Z hlediska činnosti vyšší nervové soustavy:

Sanquinik

- jeho reakce přicházejí snadno a rychle,
- snadno se odreagovává,

- na žáky a třídu reaguje rychle,
- snadno kontroluje třídu i svá pudová hnutí,
- snadno odreaguje vnitřní napětí,
- dokáže se přizpůsobit situacím, které třída nabízí,
- je kritický ke své osobě,
- ve styku s žáky má nejlepší pozici,
- určitá nestálost a nedůslednost v jednání (zadá např. domácí úkol, on si na to často nevzpomene, ale žáci úkol vypracují; při dalším domácím úkolu někteří žáci úkol nevypracují a on provede kontrolu),
- při mimoškolních aktivitách navazuje snadno s žáky přátelské kontakty, ale po návratu do školy kamarádství mizí,
- menší trpělivost (dáno tím, že sám snadno vše zvládá), a to především vzhledem k pomalým žákům.

Měl by být důslednější v práci a především zvýšit trpělivost s pomalejšími žáky.

Cholerik

- nesnáší kritiku od jiných,
- reaguje rychle, vzrušivost,
- převládají podkorové reakce,
- reflexy se vytvářejí pomaleji než u sanquinika,
- obtížně ovládá své emoce,
- prudká výbušnost, nestálost,
- menší sebekritika.

Flegmatik

- velká trpělivost,
- řeší v klidu složité situace,
- je stálý a důsledný v jednání,
- menší přizpůsobivost,
- co si zavede, toho se drží,
- pomalé reakce, které jsou nepříznivé pro žáky sanquiniky.

Melancholik

- snížená vzrušivost,
- pomalé vytváření reflexů,
- obtížně si zvyká na nové prostředí,
- má slabší nervovou soustavu,
- snadno se vyčerpá, snadno podléhá únavě,
- častější nervová onemocnění,
- žáci vycítí, že se jich "bojí".
- díky své přecitlivělosti snadno vnímá pocity žáků.

V praxi se nevyskytují čisté typy; každý pedagog má určitou část v sobě.

Z hlediska dominantní oblasti duševna:

vědecko systematický typ

- látku vykládá vždy podle určitého schématu (má svůj systém),
- rozvíjí především rozumovou složku,
- vytváří žákům systém,
- dává přednost paměti,
- preferuje logické myšlení (učí žáky správně myslet),
- atomizuje učivo,
- zaměřuje se především na svůj vlastní předmět,
- přehlíží aktivitu žáka (chce to přesně tak, jak to probral on sám);

umělecký typ

- emocionální a sugestivní výklad,
- vykládá prokresleně, plasticky - působí na citovou stránku žáka,
- perfektně danou věc prokreslí,
- používá hodně pomůcek,
- opírá se o příklady (buď ze života nebo si je vymyslí),
- menší systematickosti,
- pro svůj předmět získá většinu žáků,
- při výkladu se často odchýlí od základního tématu;

praktický typ

- zdůrazňuje praktickou stránku věci,
- prosazuje různé mnemotechnické pomůcky pro zapamatování,
- vybírá základní učivo, které perfektně naučí,
- opomíjí logickou návaznost.

Z hlediska relace učitel - žák - látka:

logotrop

- je zaměřen na látku, na vyučovaný předmět,
- velké vědomosti ve svém předmětu, velký rozhled,
- vše, co ví, chce předat žákům - dochází k jejich přetížení,
- má negativní postoje vůči slabým žákům (někdy je silně stresuje),
- obvykle podceňuje předměty druhých učitelů,
- nezajímají ho problémy žáků, existuje pouze jeho předmět, jeho obor,

- pozitivně působí na nadané žáky v jeho oboru,
- je poměrně nepřístupný a při jednání velmi strohý.

paidotrop

- je zaměřen na žáky případně na celou třídu,
- snaží se pochopit problém všech žáků,
- je obecně milován,
- může dojít k tomu, že snižuje požadavky natolik, že dojde ke snížení úrovně jeho předmětu,
- individuálně zaměřený,
- dokáže omluvit přestupky žáků,
- dokáže i získat žáka, nad kterým ostatní "lámou hůl".

Z hlediska způsobu vertikální komunikace:

autokratický

- chladné, nekompromisní jednání,
- prosazování osobních názorů a postojů,
- na žáky se dívá spatra,
- kolegy nebere jako partnery,
- vede k poslušnosti v plnění povinností,
- dosahuje malé iniciativy žáků, protože ji potlačuje,
- v opozici má čínorodé žáky,
- je důsledný a důsledně kontroluje činnosti žáků,
- dosahuje rychlých úspěchů, které však nemají trvalou hodnotu;

demokratický

- jedná po dohodě s druhými na základě diskuse,
- je ochotný udělat kompromis, dokáže žáky kontrolovat (má přehled, ale není autokratický),
- rozvíjí samostatnost a iniciativy žáků,
- vytváří dobrý kolektiv,
- vyhovuje většinou všem,
- výsledky práce nebývají hned patrné, ale jsou efektivní;

liberální

- nerozhodný, kolísavý,
- do kolektivu nezasahuje, kolektiv neusměrňuje (žáky prakticky nevede, nevychovává),
- jeho působení není dobré v kolektivu žáků, kde jsou sociálně narušení žáci; ti se stávají dominantní a ovládají slabší žáky.

V závěru si shrneme nosné vlastnosti, které by měl mít učitel:

lásky k lidem

- pokud chybí, pak by takový učitel neměl chodit do třídy,
- učitel se musí naučit žáky milovat, je to součástí jeho myšlenkové činnosti,
- žák by měl tuto lásku vycítit z celé učitelovy osobnosti (žák vycítí i mezikolegiální vztahy na dané škole);

sugestivní schopnosti

- učitel svým vlastním vystupováním působí sugestivně,
- myšlenky jsou tak trochu realizovány očima; je žádoucí, aby byl kontakt z očí do očí.

touha po společenské činnosti

- vyhledávat kontakt s lidmi,
- rozšiřovat sociální vztahy.

VÝVOJOVÉ FÁZE OSOBNOSTI UČITELE

Osobnost každého učitele prochází v průběhu jeho profesní kariéry určitými vývojovými fázemi. Na základě různých výzkumů byly identifikovány zhruba tři základní období:

Rané období profesionalizace učitele můžeme shrnout do 3 fází:

- zaměření na sebe,
- zaměření na řízení výuky,
- zaměření na účinek (vliv, dopad).

První období (profesionální adaptace)

V tomto období - nástup do učitelské funkce - se učitel zaměřuje především na své začlenění se do nového prostředí. Sleduje především:

- zda jej žáci mají rádi
- jak hodnotí okolí jejich práci
- jak se na něj dívají zkušenější učitelé
- svou vlastní spokojenost v novém prostředí
- velmi citlivě vnímá každý neúspěch

Psychickou zátěží pro učitele může být především nenaplnění příliš vysoce postavených ambicí.

První období práce učitele je charakteristické zaměřením se především na sebe sama a svých vztahů s okolím.

Druhá fáze (období řízení)

Charakteristickými rysy této fáze jsou:

- orientace na vnější projev
- chování při vyučování

- volba didaktických metod

Z hlediska profesionalizace je přechod do této fáze velmi důležitý, protože vedle zaměření se na sebe sama přistupuje také větší vnímání pracovního dění ve třídě. Učí se vést třídu, pracovat s žáky, a to vše s jistým nadhledem a velkou dávkou entuziasmu (zanícení).

Třetí fáze (období zaměření se na výsledky vyučovacího procesu)

Charakteristické rysy:

- zaměřuje se na účinek svého působení ve třídě
- citlivější vnímání pracovního prostředí
- sleduje změny žáků
- vnímá individuální rozdíly mezi žáky a dovede jim přizpůsobit vyučovací metody
- nalézá společnou řeč se žáky
- modifikuje vyučovací látku s respektováním skutečných potřeb žáků.

Dosažením této fáze dokáže učitel reflektovat, analyzovat a měnit vlastní vyučovací postupy, a to na základě vlastního poznání potřeb žáků.

Pro úspěšné zvládnutí výše uvedených vývojových fází je velmi důležité citlivé a vysoce kolegiální vedení ze strany zkušených učitelů. V praxi se osvědčilo přiřazení zkušeného učitele nově nastoupivšímu kolegovi.

EFEKTIVITA A VÝSLEDKY VYUČOVACÍHO PROCESU

Každý učitel, který má skutečný zájem o co nejlepší výsledky svého působení v rámci vyučování, se nevyhne problému hodnocení své činnosti. Důležitou stránkou vyučovacího procesu je hodnocení výkonu žáků. Ve třídě sobotní školy nepoužíváme standardního hodnocení, ale jak bude uvedeno dále, nemůžeme se ani zde vyhnout vhodné formě hodnocení; tím vytváříme důležitou zpětnou vazbu, jejíž výsledkem by měla být, mimo jiné, například korekce žakovy přípravy na následující hodinu. Dobrý učitel se snaží v žácích vypěstovat určité vlastní hodnotící mechanismy, které pak může každý žák aplikovat sám na sebe. V optimálních případech je možné dosáhnout vzájemného hodnocení dvou žáků, které si vzájemně sdělí.

Jak ale hodnotit své vlastní působení ve třídě sobotní školy? Jak poznám, zda právě skončená výuka byla úspěšná či nikoli? Byla má hodina efektivní nebo ne?

Problémem efektivit a kvalitou výsledků vyučovacího procesu se zabývá řada autorů, byla vypracována řada hodnotících metod. V současné době neexistuje žádná univerzální metoda, která by dávala jednoznačné výsledky, stejně jako neexistují zaručené metody, jak dosáhnout té nejvyšší efektivnosti výuky. Existují pouze určitá doporučení, která vyplývají z pedagogické praxe zkušených učitelů nebo byla vypořádána na základě různých výzkumů. Je třeba si uvědomit, a již to bylo zminěno, že vlastní vyučovací proces je proces dynamický s celou řadou proměnných veličin, které se navzájem ovlivňují.

V praxi rozeznáváme následující činitele ovlivňující efektivitu:

- subjektivní (psychické)
- objektivní (materiál učení a jeho organizace)

Subjektivní činitelé

Požadavky:

- vyučování vést od obecného ke zvláštnímu, od celku k částem, od principů k aplikacím
- učivo organizovat v logické postupnosti, směřující od základních výchozích principů ke konkrétnímu použití, aplikaci; důležitou roli hraje názorná demonstrace.

Objektivní činitele

Mezi objektivní činitele efektivity vyučovacího procesu patří:

- obsah učebního materiálu (klade nároky na psychické funkce a rozumové aktivity),
- forma učebního materiálu,
- významnost učebního materiálu,
- smysluplnost učebního materiálu,
- náročnost - obtížnost učebního materiálu,
- struktura učebního materiálu,
- rozsah učebního materiálu,
- emocionální vlastnosti učebního materiálu.

Jeden z nejuznávanějších amerických pedagogických psychologů Herbert J. Walberg (1986) soustředil více než tři tisíce studií věnovaných efektivitě vyučovacích metod a podrobil je zkoumání. Nejvýznamnějšími prvky efektivních vyučovacích metod shledal:

- pozitivní zpevnování (verbální a neverbální),
- způsob (styl) vedení žáků obsahující pokyny a zpětnou vazbu,
- kooperativní aktivity při vyučování,
- morální atmosféra třídy,
- využití vyučovacího času
- dotazování vyššího řádu,
- využití pokročilé organizace.

Z hlediska verbálního chování učitele byly identifikovány následující kategorie, které významnou měrou ovlivňují efektivnost vyučovacího procesu; učitel:

- akceptuje žákovy pocity,
- souhlasí s činností žáků, chválí a povzbuzuje je,
- přijímá nebo využívá názory žáků a rozvíjí je,
- vyslovuje otázky,
- vyučuje,
- zadává úkoly, pokyny, příkazy a směrnice,
- projevuje nesouhlas, kritizuje nebo potvrzuje autoritu.

Efektivita vyučování a vlastního učení se je do značné míry závislá na aktuálních motivech, tj. na tom, proč se žák učí a jaký je jeho postoj k vlastnímu procesu učení (vedení výuky).

V pedagogice neexistuje žádný recept, jak dosáhnout pozitivních motivací k učení; lze však uvést několik obecných zásad:

Některé pedagogické závěry

1. Chceme-li rozvinout aktivitu v učení žáků s cílem dosáhnout lepších výsledků, pak tato aktivita musí mít nějaký cíl, který je pro žáka osobně významný a ztotožní se s ním. Je tedy třeba žáky orientovat na takové cíle učení, o jejichž dosažení stojí za to usilovat. V případě sobotní školy jde o naplnění základního poslání členů církve - **získávejte další učedníky ...** Cíle úkolů sobotní školy je proto třeba stavět nejen izolovaně v rámci právě

probíraného úkolu, ale především v kontextu cílů celého čtvrtletí a hlavně pak v kontextu cílů křesťanského života každého účastníka.

2. Protože pracujeme především s dospělými, musíme využít jejich větší dychtivosti po nových poznatcích a jejich zájem o studium Bible. Toto jsou velmi důležité pozitivní postoje k vyučovacímu procesu v rámci třídy sobotní školy.
3. Obsah probíraného úkolu je potřeba uspořádat a podat tak, aby odpovídal úrovni žáků třídy sobotní školy. Nepřiměřeně vysoké požadavky mohou u některých účastníků vést k jejich neúspěchu v zapojení se do celého dění, ke ztrátě odvahy a frustraci s následnou ztrátou zájmu o docházku do třídy sobotní školy.
4. Podle možností je třeba dát možnost, aby si účastníci uvědomili své pokroky v učení a přitom dbát na to, aby nenabyli klamného dojmu, že už dosáhli cíle. Vyvolaný pocit získání určitých vědomostí, pochopení obtížné problematiky posiluje pozitivní motivaci učení a zapojení se do dění ve třídě sobotní školy. Zde je dobré nešetřit chválou. Učitel musí velmi citlivě vnímat jedince, kteří nějakým způsobem zaostávají, případně nestačí chápat souvislosti. Pokud někdo nabude dojmu, že "mu to nejde", že něco nemůže pochopit, dochází k negativnímu ovlivnění jeho motivace až k její ztrátě.
5. Negativně na účastníky působí i učitelova snaha "za každou cenu dosáhnout cíle - probrat daný úkol až do konce" ve chvíli, kdy jsou problémy s pochopením některých pasáží úkolu. Učitel se v takové chvíli musí chovat silně autoritativně a jím vyvíjený tlak vede k pasivitě většiny účastníků a v mezním případě dochází k tomu, že úkol "probere" učitel sám za minimální pozornosti všech zúčastněných.

III. ČÁST PRAKTICKÁ

ÚVOD

Sobotní škola je přirozeným prostředkem pro růst církve, jejímž vzorem jsou malé skupiny prvních křesťanů, kteří se scházeli po domech. Zde se budovalo společenství s Bohem i s člověkem na základě dvou největších přikázání Ježíše Krista.

Prostřednictvím kázání je budován rozměr vertikální (*1. přikázání*). Účelem není bezprostřední vnímání bližního.

Prostřednictvím SŠ je budován rozměr vertikální i horizontální (*1. a 2. přikázání*). Účelem je vnímání Boha i bližního.

Co je podstatné pro naslouchání Bohu i svému bližnímu?

1. Bible (*slovo živého Boha, které formuje vztah k Bohu i k bližnímu ve třídě*),
2. učitel (*duchovní osobnost, která dovede motivovat, učit přemýšlet i vést k rozhodnutí*),
3. předloha (*kteří vede k Božímu slovu, je srozumitelná a oslovuje různé skupiny lidí*).

Není to opačně, jak se může povrchně zdát - předloha, učitel, vztahy. Nejsnazší je vytvořit předlohu, těžší je najít a vychovat vhodné učitele, a největší úkol je budovat vztahy mezi Bohem i lidmi. Pomůcky (příručky, metodika) slouží k tomu, abychom jako učitelé odborně rostli. To vše učitel používá proto, aby lépe chápal Boží slovo, dokázal je vykládat a vést žáky k jeho pochopení. Cílem studia je poznání Božího slova, které je základem našeho vztahu k Bohu i k lidem.

Ve středním a velkém sboru jsou vhodné malé třídy po 6-8 lidech. V malých sborech se často lidé tak dobře znají, že ztrácejí ostych a zábrany pro vzájemné sdílení se. I zde jsou ovšem vhodné malé třídy, ve kterých je čas pro zapojení každého účastníka. Pokud ovšem hrozí rozdělení sboru na dvě nebo tři nespolupracující skupiny, je lépe v zájmu jednoty ponechat jednu třídu SŠ. Vztahy v tomto případě ještě nedozrály pro založení malých skupin.

UČITEL SŠ A JEHO DOMÁCÍ PŘÍPRAVA

Jako skryté kořeny rozhodují o koruně a ovoci stromu, tak domácí příprava rozhoduje o užitečnosti učitele SŠ. A domácí příprava se netýká pouze seznámení s předlohou nebo určité chvíle strávené v modlitbě nad Bibli a daným tématem, protože učitel vychovává a usměrňuje více tím, čím je, než tím, co říká. O jeho úspěšnosti rozhoduje celý styl jeho života. Nemohou být upřednostňovány vytríbené otázky a brilantní styl, jestliže není v pořádku světlo učitele představené jeho mluvou, jednáním i vlastní rodinou.

Učitel se snaží žít podle toho, co učí. Své nedokonalosti zbytečně nezveřejňuje, ale také je nezatajuje. Dokáže vhodně o svých zápasech hovořit tak, aby povzbudil druhé. Miluje Boží slovo a zabývá se jím denně nejen proto, že zastává svou služebnost, ale protože má rád svého Pána. Ke studiu Božího slova a tématu určeného na příslušný týden vždy přistupuje s modlitbou. Je si vědom své závislosti na Bohu a vnímá Boží poselství jako převyšující člověka, který je nemůže vlastnit. Poznal, že toto poselství se nese od Stvořitele směrem dolů k člověku - stvoření. Proto jen ten, kdo se pod ně postaví, může je slyšet a porozumět mu.

Učitel studuje úkol předně pro sebe, teprve pak přemýšlí, jakými způsoby bude tematiku probírat ve třídě. Učitel si musí ujasnit, jaký je cíl úkolu a potom připravuje otázky - nejvhodnější prostředky, kterými dospěje k cíli. Protože učitel nepřednáší a v podstatě ani moc neučí, věnuje velkou pozornost otázkám, které bude klást. Je si vědom toho, že podnětné a krásné myšlenky úkolu nemůže říci on sám, ale musí se na ně zeptat tak, aby je řekli žáci. Při tvoření otázek si představuje ty, kteří je budou přijímat, a přemýšlí, zda jeho otázkám budou bratři a sestry rozumět. Svůj postup, jak povede třídu k cíli, představí na učitelském shromáždění. Tam si porovná své uvažování s ostatními, přijme usměrnění, obohatí další učitele a navzájem se sjednotí. Své studium tematiky SŠ na každý den začne modlitbou s vděčností za obecenství s Pánem a s radostí čeká na sobotu, kdy se bude moci o přijaté poznání rozdělit s ostatními.

VEDOUCÍ TŘÍDY

Dobré vztahy, atmosféra a vzájemné sdílení jsou často prvním indikátorem, proč se těšíme do určité skupiny lidí. Jsou tím prvním, co na nás působí a stávají se magnetem, který nás opětovně přitahuje. Základem ovšem zůstává Boží slovo, které prověřuje vztahy i zdroj atmosféry ve třídě SŠ. Pro takovou skupinu doporučujeme zvolit vedoucího třídy, který pečuje o tento tak říkajíc malý hřejivý domov. Svým posláním nenahrazuje diakonskou - sociální péči představenou ve Skutcích 6. kap., ale představuje hostitele z prvokřesťanské doby, který poskytl svůj dům pro scházení malé skupiny

prvotních křesťanů. Vedoucí třídy přichází do sboru včas, aby přivítal žáky své třídy. Všimá si, kdo chybí a vhodně se ptá na důvod absence. Navštěvuje, píše nebo telefonuje těm, kteří nejsou přítomní. Činí tak osobně nebo s pomocí ostatních žáků třídy SŠ. Snahou vedoucího třídy je harmonické naladění těch, kteří se často celý týden neviděli. Citlivě uvítá a představí nového návštěvníka. Podporuje zdravou sdílnost a vyprávění radostných zážitků, které vedou k vděčnosti. Citlivě vnímá i smutné záležitosti vzbuzující účast. Vedoucí třídy usměrňuje, zastavuje mnohomluvného a povzbuzuje zamlklého. Vhodnými otázkami se ptá i na prosté věci, protože ne vždy prožíváme hvězdné zkušenosti. Nepodporuje prázdné mluvení - tlachání. Není-li co říci, přechází neprodleně k modlitbě a studiu Božího slova. Vedoucí třídy je příkladem ve sdílnosti, když je potřeba povzbuzení, a vzorem mlčenlivosti, jestliže druzí mají co říci.

Společenskou část je vhodné oddělit od studia Bible modlitbou (modlitební chvílí) nebo čtením Božího slova. Protože vedoucí třídy je informován o aktivitách sboru nebo předmětech modlitebního úsilí, motivuje třídu k vyjádření zcela konkrétních proseb. Jeho cílem je zapojení třídy (podle jednotlivých obdarování členů) do misijní aktivity. Pokud je to možné, vede třídu k setkání v týdnu a plánuje modlitební i pracovní náplň. *(Problémy při organizování takového setkání mohou nastat z důvodu roztroušeného bydliště členů apod.)*

Protože jedna hodina je vyhrazena pro vlastní setkání třídy SŠ, předává vedoucí třídy po úvodní části 15-20 minut vedení učiteli sobotní školy. Samozřejmě je možné celé studium Bible směřovat k modlitební chvíli, která bude až na závěr. Systematickým budováním SŠ je možné dospět k hlubokému duchovnímu a sdílnému prostředí. V takové třídě šesti až osmi žáků se projevuje úcta k Božímu slovu i citlivé vnímání každého účastníka. Zde se žáci spontánně otvírají. Jsou schopní rozumově i citově vyjádřit svůj vztah k Bohu i ke svým bližním. Ztrácejí zábrany při vyjadřování svých radostí, obav i pádů. Jsou si jisti diskretností prostředí, ve kterém se nacházejí a znají míru vzájemného otevření se. Jsou si vědomi toho, že útočiště třídy, které si vybudovali, je výsledkem modliteb a proseb jeden za druhého. Mohou celou hodinu věnovat svému Bohu, a přitom nikdo nezůstane osamocen ani nevyslyšen.

Vedoucí třídy jako tmelící prvek a srdce třídy se nestřídá. Jednotlivé třídy si volí svého vedoucího po poradě spolu s vedoucím celé SŠ. Učitele ve třídách však doporučujeme střídát - a to nejdříve jednou za měsíc. Kratší interval způsobuje, že si žáci nestačí zvyknout na myšlení, projev a otázky učitele. Při dlouhém intervalu je čtvrtletní tematika probírána pouze pod jedním zorným úhlem. Rozdílnost prožívání duchovního života i pedagogických schopností učitelů přispívá k všestrannému růstu jednotlivých tříd.

UČITELSKÉ SHROMÁŽDĚNÍ A JEHO CÍL

1. **Najít** skutečnou hlavní a cílovou myšlenku probíraného tématu.
2. **Sjednotit** v ní učitele.
3. **Vyřešit** nejasnosti a sjednotit se v jejich biblickém výkladu.

Např.: Chyby v zadání verše k otázce nevysvětlovat za každou cenu, ale přiznat, že jsme omylní, a jít dál...

4. **Představit** soubor připravených otázek a tak nabídnout těm, kterým některé otázky chybí, pomoc - nápovědu.
5. **Stanovit** způsob probírání úkolu.

Např.: Jinak probíráme úkol, kde studujeme pasáž biblického textu, jinak probíráme tematické zadání a úplně jinak probíráme úkoly, které jsou obdobné jako ty, které byly pro 1. čtvrtletí, atd.

6. **Zdůraznit** dvě základní pravidla:

- a) Vycházet vždy z biblického základu.
- b) Nikdy nezapomenout na aplikaci do běžného života.

7. **Stanovit** čas, který je nutné dodržet (*tolerance a ohleduplnost*).

8. **Zdůraznit**, komu jsou určeny finanční dary sobotní školy a modlitby, pokud probíhají ve skupinách (*viz zadání na poslední stránce úkolu*).

Způsob práce učitelského shromáždění

1. Vedoucí sobotní školy nebo zástupce včas zahájí poradou učitelů přivítáním.
2. Modlitba.
3. Poradu, jak probírat úkol, vede vždy jiný učitel. Systém porady vedení úkolu:

1. (5-8 minut) Diskuze o nejasných bodech.

Důležitá účast kazatele, staršího či vedoucího sboru a 1. diakona, kteří nesou nejzávažnější díl odpovědnosti za aplikaci biblických zásad v životě sboru.

2. (20-22 minut) Představení hlavního cíle úkolu, otázek pro start, představení cílů jednotlivých témat resp. dnů, k tomu přednesení systému otázek a představení závěru úkolu.

Vedoucí porady nesmí připustit:

- a) vznik diskuzí (citlivost na objevení se vážného teologického či vztahového problému),
- b) odpovědi na otázky,
- c) mini-kázání učitelů a vytahování nových nejasností.

Výjimečné myšlenky představit pouze formou cíle úkolu či části a hlavně formou systému otázek, které učitel chce použít ve třídě.

Vedoucí diskuze musí vyžadovat a vyžadovat na učitelích představení připravených otázek, a to nejlépe vždy k celému jednomu dni, aby byla zachována myšlenka a systém.

3. (1-2 minuty) Shrnutí cíle úkolu. Doporučení, jakých zásad se držet při probírání tohoto úkolu a jakým způsobem probírat úkol ve třídě.

4. Vedoucí sobotní školy nebo jeho zástupce povzbudí učitele a podá jim poslední organizační informace.

5. Závěrečná modlitba s chválením za možnosti, s děkováním za pravdu a s prosbou o požehnání pro celý sbor.

Zjednodušený systém otázek

Úvod

1. K nejasnostem v úkolu:

- a) *"Objevil někdo nejasnost?" "Není vám něco jasné?" "Chcete někdo vznést dotaz na vyjasnění problematického místa úkolu?"*

2. Půjdeme k problematice úkolu:

- a) *"Jaký jste si stanovili cíl pro tento úkol?"*
 - aa) *"Kam chcete přivést vaši třídu?"*
 - bb) *"Jakým způsobem chcete přivést k tomuto cíli?" ("Jakým způsobem chceš třídu přivést k tomuto stanovenému cíli?")*
- b) *"Vytvořili jste si svůj pracovní název úkolu?"*
- c) *"Jak budete úkol začínat?" "Jakým přirovnáním a hlavně jakou máte startovací otázku?"*
- d) *"Nyní si představíme systém otázek pro jednotlivé dny - témata."*

Neděle:

- a) *"Jaký máte cíl na tento den?"*
- b) *"Jaké máte otázky na cestu k tomuto cíli?"*
- c) *"Nezapomeňte na aplikační otázku."*

Vedoucí musí apelovat na učitele k představení systematických otázek, k předvedení celku, ne jen k jednorázovým otázkám.

- d) *"Jak budete přecházet na další den?" "Máte přechodovou otázku nebo ilustraci?" "Jakou?" "Proč?"*

Učitel musí obhajovat svou přípravu. Ne proto, že je nejlepší, ale měl by představit důvody, proč postupuje zrovna tak. Tím se tříbí a nespolehá na náhodu. Pokud v některé části nebyl schopný najít dobrý systém otázek, hledá jej v návrzích ostatních učitelů.

K jednomu dni stačí, když promluví v otázkách 3-4 učitelé při počtu 10-12 učitelů.

Pondělí:

(Znovu se opakuje stejný návod.)

- a) *"Jaký máte cíl na tento den?"*
- b) *"Jaké máte otázky na cestu k tomuto cíli?"*

c) "Nezapomeňte na aplikační otázku."

Podobně pokračujeme v probírání i další dny.

Vedoucí zdůrazní, že konec úkolu musí být pozitivní, řešící problematiku, povzbuzující, biblický (*tím se nemyslí nutnost četby biblického textu*) a musí gradovat.

Závěr úkolu může být podle situace již na konci čtvrtku. Současný systém úkolu to umožňuje. K tomu můžeme využít buď podnětné otázky, biblické texty, různé citáty z doporučené literatury nebo z poslední stránky úkolu.

Pátek:

a) "Jaký máte cíl na tento den?"

b) "Jaké máte otázky na cestu k tomu cíli?"

c) "Nezapomeňte na biblicky (křesťansky) svobodnou aplikaci."

d) "Jak budete úkol končit?" "Jaké máte otázky na závěr úkolu?" "Jakou máte připravenou výzvu?" "Budete se s třídou na závěr ve skupince modlit?" "Pamatujete na chybějící členy vaší třídy?"

Vedoucí diskuze zdůrazní, že učitel nemá na závěr kázat! Učitel má vyzývat ke konkrétnímu rozhodnutí na základě úkolu a povzbuzovat. Je důležité poděkovat za spolupráci při kolektivním studiu a za podnětné myšlenky, které mohly každého obohatit. Učitel pozve účastníky setkání na příští sobotu.

Pokud vidí u někoho bezradnost v přípravě, je dobré citlivě nabídnout pomoc při jeho (její) domácí přípravě. Prosím, pozor na společensky neúnosné nabídky pomoci ve studiu (*bratr sestře apod.*)

e) "Děkuji vám za vaši přípravu, za vaši ukázněnost, s jakou jste respektovali systém naší porady."

Doporučení k systému probírání úkolu

„Pro dnešní sobotní školu doporučuji:

Cíl: Podpořit se navzájem ke čtení a studiu Božího slova.

Způsob: Každou tematiku zahájit citací biblického principu - textem nebo příběhem, a potom provokovat k diskuzi otázkami typu: "Co získáváš při rozhovoru s dětmi o tom, co jste spolu četli z Bible?" "Jaký je pro tebe nejlepší způsob studia Bible?" "Kdy nejraději a nejefektivněji studuješ Písma svatá?" "Jak ti pomáhá diskuze o tématu s partnerem?" "Jakým způsobem poznáváš, že se se studovanou problematikou setkáváš ve svém životě?" "Co vás povzbudilo k přípravě úkolu sobotní školy?" atd.

Děkuji vám za spolupráci a předávám slovo bratru vedoucímu sobotní školy.“

Stručné shrnutí zásad vedení učitelského shromáždění:

1. Stanovení cíle.
2. Vymezení hranic (*tj. problémů a úskalí daného tématu*).
3. Burza otázek (*kterými dojdeme k cíli*).

TŘÍDY MLÁDEŽE NEBO PŘÁTEL

S mládeží ve sboru CASD XY se dost často probírá tematika úkolu velmi těžce ze dvou základních důvodů:

1. Málo mladých lidí hledá a přijímá model přípravy na sobotní školu studiem biblických textů a přemýšlením nad nimi. To je důvod, proč potom chtějí "moderně" diskutovat pouze o svých názorech.
2. Málomocný učitel je schopen přiblížit se mladým lidem tak, aby:
 - a) s nimi dokázal vést diskuzi na jejich úrovni,
 - b) je získal pro hledání pevných biblických základů, které by přijali jako podstatné a závazné pro svůj život,
 - c) je chtěli aplikovat pro svou vnitřní i veřejnou diskuzi.

Skupina mládeže je vhodná tam, kde mladí cítí ostych při vyjadřování se před staršími členy, kteří často mají tendenci dospívající usměrňovat.

Třída přátel je vhodná již při počtu 3-4 lidí, kteří se svými nejbližšími z řad členů sboru vytvoří skupinu. Tématem biblického studia může být předloha úkolu pro dospělé, předloha úkolu pro mládež (15-19 let), přítomná pravda nebo vhodně volená biblická kniha, na které se učíme, jak studovat Bibli. Důvodem pro výběr tématu by ale neměla být touha po odlišnosti - recesi nebo neochota setkat se v týdně, kdy můžeme biblickou knihu probírat. Jako učitel ve třídě mládeže a zvláště přátel je vedle schopného učitele vhodný i evangelista, misijní tajemník nebo kazatel.

FORMY PROBÍRÁNÍ ÚKOLU

Klasická třída SŠ

Verze A - úkol studující delší textovou pasáž:

1. **Najít myšlenku ze života sboru**, která se nás dotýká a je také jednou z hlavních součástí úkolu. Nechat volnou diskuzi 7-8 minut.
2. **Otázka typu:** *"Jakou hlavní myšlenku sis přinesl/a z přípravy úkolu?"* (1. aplikace)?
3. Připomenout studovaný text. **Hledat kontext:** *"Komu byl text určen?" "V jaké situaci se nacházel(i)?" "V čem je situace podobná naší?"* (2. aplikace)
4. *"Proč byl text napsán?" "Myslíte si, že je důležité zabývat se tímto poselstvím právě dnes?" "Co jsi prožil/a v této oblasti v nedávné době?"* (3. aplikace)
5. *"Jaké principy nám představuje biblické řešení v části na neděli, která má hlavní myšlenku..." "...pondělí?" "...úterý?" ... až čtvrtek či pátek?"*
6. *"Jaký vidíte přínos tohoto studia pro sebe, rodinu, sbor, církev?" "Jaké je tvoje očekávání v této oblasti?" "Co jsi pro uplatnění ochotný, připravený a rozhodnutý udělat?"* (4. aplikace)
7. Podle situace **modlitby** za sebe v příštím týdně.

Verze B - úkol tematický, tedy s mnoha různými texty z Bible:

1. **Zjistit**, jestli skupina vnímá tematiku jako potřebnou, jestli ano - "proč?", jestli ne - "proč?" Najít **problém** (skutečný problém) ze současnosti a vyprovokovat o něm volnou diskuzi do 7 minut.
2. Vyzvat k představení vlastních **zkušeností s danou tematikou** v křesťanském životě.
3. Jít po statích a **vyzvedávat společné principy**, které nám nabízejí biblické texty **pro daný problém**.
4. **Společně rozebrat** nějaký biblický nebo současný příběh k tematice a **vyvodit konkrétní závěry pro vlastní život**.
5. **Modlitební chvíle** za ty, kteří bojují podobný boj.

Verze C - úkol studující delší textovou pasáž (vhodné zvláště pro mládež)

1. **Najít myšlenku ze současnosti**, která se dotýká mladých lidí a je také jednou z hlavních součástí úkolu. O tom vést diskuzi do 10 minut.
2. **Přečíst** biblický text buď k celému úkolu nebo k jednomu dnu a hledat, jak mládež textu rozumí, jak se podle nich týká tématu a jak se dotýká jejich života. Co se s tím dá dělat - jeden závěr ke statí zapsat na tabulku (*viditelnou všem - bílé, měkké fólie a popisovače bílých tabulí - sumarizaci může provést vždy jiný člen skupiny*).
3. **Na závěr shrnout všechny zapsané body v jeden** a o něm diskutovat do 5 minut ve smyslu návrhů, co pro tento závěr udělají osobně a konkrétně v příštím týdně (*rozhodnutí si každý zapíše na konec úkolu, na obálku úkolu nebo na předem připravený lístek*).
4. Podle situace **modlitby** za sebe v příštím týdně.

Verze D- úkol tematický, tedy s mnoha různými texty z Bible. (vhodné zvláště pro mládež)

1. **Najít problém** (*skutečný problém*) ze současnosti, která se dotýká mladých lidí a je hlavní myšlenkou úkolu. O vybraném problému diskutovat tak do 5 minut.
2. **Představit příběh** vztahující se k tématu a po rozmyšlení (*práce dvojic či trojic - pro každou skupinku jiný a předem napsaný příběh*) požadovat návrhy na řešení. Výsledky napsat fixem na bílou fólii.

3. **Vzít několik stěžejních textů**, o které se úkol opírá a **společně najít principy**, které nám jsou nabízeny pro daný problém (*princip nebo principy zapsat*).
4. **Vrátit se k příběhům** a přehodnotit dříve napsaná řešení.
5. **Otevřená diskuze** (*podle možností*), zda v takové nebo podobné situaci již členové skupiny byli. Pokud ano, pak jestli jim probírání úkolu přineslo pomoc pro další případnou podobnou situaci - konkrétně v čem.
6. **Modlitební chvíle** za ty, kteří bojují podobný boj.

Verze E- úkol papírový (vhodné zvláště pro mládež)

Rozdáme listy a nadiktujeme 6-8 otázek. Žáci píšou odpovědi na dané otázky. (*Je dobré upozornit, že listy nebude nikdo opravovat, známkovat a vybírat.*) Po asi 10 minutách se učitel ptá jednotlivých žáků, jak odpověděli na dané otázky.

Výhodou je, že se každý zapojí, protože přinejmenším přečte, co napsal, dokáže každý.

Verze F - úkol pro málo připravené

Tam, kde je (z různých důvodů) více nepřipravených lidí, otevřeme Bibli a učitel poskytne prostor 5-7 minut, aby si každý přečetl základní statě Písma k úkolu. Pak se začíná ptát jednotlivců, co je osobně oslovilo. Rozproudí se diskuze, kterou učitel usměrňuje vhodnými otázkami.

Výhodou je, že žáci netlachají, ale vycházejí z Písma a drží se ho.

Verze G- úkol při nedostatku učitelů (*nebo na velkých shromážděních*)

Rozdáme listy papíru (*ve shromáždění třeba 300 lidí*). Nadiktujeme 6-8 otázek, které si všichni napíší. Pak rozdělíme shromáždění na malé skupiny asi 4 lidí. Tyto malé třídy nepotřebují výrazné vedení. V 20-25 minutách proberou zadané otázky. Pak probereme a zopakujeme úkol centrálně.

Výhodou je, že žák se zamýšlí a pracuje sám v malé třídě i ve velkém kolektivu jedné třídy. (*Probírání touto formou je vhodné i v době prázdnin.*)

Verze H- úkol jako test

Polovinu testu zpravidla tvoří látka minulého úkolu, zbytek látka ostatních úkolů daného čtvrtletí (*popř. minulého*).

Otázky by měly být zaměřeny na ty nejdůležitější, podstatné myšlenky, které by nám měly zůstat v hlavě. Pracuje se samozřejmě bez pomoci úkolu a Bible. Je dobré některé otázky časem opakovat tak, aby nám alespoň něco zůstalo v hlavě. Testy se neodevzdávají, každý si ho nechá a pak si společně zodpovíme správné odpovědi.

Forma testu:

U mládeže a mladší generace je možné použít jakékoli otázky - doplnění znění určitých veršů, napsání řešení některých problémů, napsání pravidla správného výkladu a studia Bible, napsání hlavního sdělení podobenství atd. U žáků - "seniorů" je však možné s touto formou "narazit". Je vhodné využít testy nenáročné na velké psaní. Někdy je proto třeba zůstat pouze u formy testů "zakroužkuj správnou odpověď".

Výhody:

Člověk si nejvíce zapamatuje novou myšlenku, kterou ještě nikdy neslyšel. Zjišťuje, že i když úkol perfektně zvládl, přesto není schopen odpovědět na některé základní otázky. Přitom by ho při klasickém probírání ani nenapadlo, že nebude schopen tyto "jednoduché" otázky zodpovědět.

Reakce:

U mládeže tato forma probírání bývá přijata velmi kladně, ale u starší generace rezervovaně. Přitom velmi záleží na živé a sdílné atmosféře.

Zapojení mládeže:

Mládež je možné zapojit i tak, že pomohou připravovat testy pro jiné třídy a pak je opravovat a vyhodnocovat.

Verze "CH" - úkol s grafickými pomůckami

Jestliže nemáme tabuli nebo flipchart, je možné použít podložku formátu A3 s klipem a předtištěný papír A3 v barevném provedení.

Snažíme se graficky podpořit téma úkolu definováním hlavní myšlenky, určitými otázkami a citáty. Tak není třeba používat "nadpisy na jednotlivé dny". Podle žáků se snažíme přizpůsobit celý úkol, zaměření, řešení praktických otázek. Velmi důležité je, když žáky známe. Samozřejmě je velmi těžké učit, pokud předem nevíme, jak a co budeme učit. Pro lepší zapamatování je vhodné grafické znázornění v barvách. Vhodným znázorněním se snažíme vyprovokovat své myšlení i city a vést k osobnímu postoji k danému tématu.

Hlavní myšlenky, ke kterým společně dojdeme, zapíšeme na tabuli, takže žáci mají nejdůležitější stále před očima. Je třeba najít odvahu poprvé použít tyto pomůcky. Když překonáme počáteční rozpaky, půjde další probírání snadněji.

Reakce:

Mládež tuto metodu přijímá velmi kladně. Záleží na tom, jak hodně je v určitém sboru zakořeněn styl - vůbec neklást otázky, nepřipustit diskuzi, místo diskuze spíše kázání, otázky typu "Jaký je nadpis na pondělí?", hojné používání adventní latiny atd. Změna je pak vždy vítána.

Na tuto část klademe největší důraz proto, že je mnohem důležitější prodiskutovat problémy, které nás pálí, než se úzkostlivě držet úkolu a za každou cenu se snažit probírat všechny "dny" a otázky, které jsou v úkolu napsány.

Opakování úkolu:

Vyzdvižení hlavních myšlenek z velkého množství je opravdu umění. Pedagogicky je ale velmi vhodné pokusit se o to a zorganizovat měsíční, čtvrtletní nebo roční opakování ve vlastní třídě nebo ve společenství celého sboru. Může to být výbor učitelů, kteří za pomoci audiovizuálních a grafických pomůcek takové opakování připraví. Iniciativní může být i mládež, která připraví opakování formou soutěže. Je ale potřeba zdůraznit nejen vědomosti, ale i postoje. Je dobré vést k rozhodnutí a je možné připravit i výzvu, popř. následný slib.

ZÁVĚR:

1. Rozhodujícím faktorem pro rostoucí úroveň sobotní školy je duchovní nasměrování sboru. Proto je důležité vložit tento problém do modlitebního plánu sboru, rodin a jednotlivců.

2. Pro učitele je důležitá dvojí příprava:

- Prostudovat úkol pro svůj duchovní přínos a růst. Tento cíl je důležité předložit Pánu Bohu v modlitbě jako prosbu, aby učitel dokázal soustředěně studovat pro sebe a ne pro žáky.
- Prostudovat úkol s ohledem na potřeby a zájmy své třídy. Za tímto účelem pak speciálně připravovat systém otázek.

3. Pozor na dvě nebezpečí:

- Přechod k pouhému vyprávění zážitků a svých názorů**, byť silně podbarvených vlastními emocemi a jednorázovým studiem Bible.
- Přechod k pouze teoretickému studiu biblických textů**, byť s nabídkou různých výkladových teorií, ale bez návodu k možnosti využít prostudované v praxi (*aplikačního efektu*).

Prevence:

ad a) Vždy vycházet z biblického kontextu, příběhů a principů. Tím zdůrazňovat nezastupitelnost Bible a jejího pravidelného studia pro život křesťana. Podpořit vznik skupin čtení či studia Bible v týdnu, které mohou být zaměřeny na setkávání se známými a přáteli.

ad b) Připravit pro skupinku tematicky zaměřenou zkušenost, příběh ze života, moderně podaný biblický příběh apod., aby bylo zcela jasné, že tato teorie je určena pro "všední" křesťanskou praxi.

4. Hlavní růst učitelského kádra je nutné předně organizovat na úrovni sboru, popřípadě blízkých částí jednotlivých okrsků.

Sdružení motivuje, povzbuzuje, zajišťuje vzdělání učitele i vedoucích tříd tam, kde sbory na tuto úlohu nestačí, poskytuje materiály pro vzdělání učitele i otázky k probírání jednotlivých úkolů.

Unie zajišťuje předlohu SŠ, její překlad a distribuci.

Jedno je potřebné, aby:

1. Kazatelé školili ve svém sboru spolupracovníky, které osobně znají a mohou jim pomáhat podle jejich konkrétních schopností a darů.

2. Učitelé:

a) byli ochotní svědomitě se připravit na probírání úkolu,

b) se věnovali školení a výcviku nových kandidátů.

3. Výbor sobotní školy navrhoval kandidáty na učitele podle jejich obdarování duchovními dary, ochoty školit se a růst. (CR, str. 88)

4. Modlitba byla nástrojem bojování za sebe i za církve v budování SŠ.

Využívejme:

1. Hlavní učebnici - Bibli v několika překladech.

2. Materiály, které již byly dříve vypracovány a založeny.

IV. PŘÍLOHA

SPECIFIKA SŠ

Atmosféra v SŠ by měla být vždycky specifická, odlišná od klasické školy. Účast v ní je naprosto dobrovolná a není nijak nařízená. Motivace k ní i pohnutky, které nás spojují, jsou jiné, než v klasické škole.

Naše vnímání Božího poselství je velmi ovlivněno vztahy, které panují mezi jednotlivými účastníky třídy. Jedná se o komunikační rovinu mezi učitelem - žáky - vedoucím třídy.

Existují faktory, které mohou přispět k růstu třídy SŠ, nebo její rozvoj výrazně zbrzdí. Neexistuje přesný návod, jak sestavit úspěšnou třídu SŠ, ale zamyšlení nad následným seznamem může odhalit příčinu problému v určité třídě, nebo naopak jejího nevšedního růstu.

Některé faktory ovlivňující SŠ:

- věk
- pohlaví
- temperament *(sangvinik, cholerik, flegmatik, melancholik)*
- vzdělání
- národnost *(hrdost na..., stud za...)*
- rasa *(méněcennost za příslušnost..., nacionalismus)*
- původ *(rod, místo...)*
- výchova *(vedení k zdravému sebevědomí, nebo...)*
- stav *(svobodný, ženatý, rozvedený – významně určuje pohled na život, okolí...)*
- zkušenost *(každý z jiné oblasti života)*
- praxe *(každý má jiný obor, to výrazně ovlivňuje jeho pohled)*
- vlastnosti *(získané výchovou, vypěstované, naučené, určují způsob projevu)*
- víra *(tj. intenzity prožívání nebo příslušnosti k...)*
- idee *(ať už ušlechtilé, nebo soběstředné, cíle, sny)*
- vliv *(každý má určitý vliv - na koho, a kde?)*
- nadání *(umělecké, technické...)*
- paměť *(na citáty, výroky lidí apod.)*
- duchovní postoje *(vyrovnané, upřednostňující formu...)*
- mravnost, etika *(žebříček, citlivost...)*
- orientace *(politická, sexuální, liberální, dogmatická...)*
- příjmy *(sociální zařazení...)*
- autorita *(formální, přirozená...)*